

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013 – 2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Petra Svobodová

**Volnočasové aktivity sluchově postižených dětí
mladšího školního věku**

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: Mgr. et Mgr. Václav Chmelíř

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER
COMBINED STUDIES
2013 - 2015

DIPLOMA THESIS

Petra Svobodová

**Leisure activities of hearing-impaired pupils of younger
school age**

Prague 2015

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. et Mgr. Václav Chmelíř

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 26. února 2015

Petra Svobodová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala magistru Václavu Chmelířovi, který se mnou práci ochotně konzultoval, věnoval mi svůj čas a byl mi oporou. Chci vyjádřit poděkování i svým blízkým, kteří mě během psaní diplomové práce podporovali.

Anotace

Téma diplomové práce je Volnočasové aktivity sluchově postižených dětí mladšího školního věku.

V diplomové práci se zaměřuji na využití volného času u dětí mladšího školního věku ubytovaných na internátu.

V části teoreticko – literární zpracovávám poznatky z oboru surdopedie a zabývám se typy sluchového postižení, historií a dělením volného času. Podávám informace o možnostech, jak lze trávit volný čas ve sportovních klubech, divadlech atd. Dále podávám informace o tom, jak tráví děti volný čas v jiných zemích. Poukazuji na výskyt komplikací při výběru volnočasových aktivit.

Prakticko – literární část čerpá ze dvou vybraných škol pro sluchově postižené – v Praze 5 a v Hradci Králové. Zde byly rozdány dotazníky pedagogům a vychovatelům.

Cílem mé práce je objasnit, jak tráví volný čas sluchově postižené děti mladšího školního věku, a zjistit, jak dětem s výběrem koníčků pomáhají rodiče, zda děti internátní navštěvují kroužky, které realizuje škola a jak ovlivňuje četba u dětí jejich slovní zásobu.

Klíčové pojmy

Děti mladšího školního věku, hra, sluchové postižení, surdopedie, volný čas

Annotation

The theme of the Diploma Thesis is “Leisure activities of hearing-impaired pupils of younger school age.”

The theoretical-literary part elaborates knowledge of surdopedy and it deals with different types of hearing impairment, its history and distinguishing of leisure time. It provides the opportunities for children to spend their free time at the sport clubs, theatres and the way children spend their free time abroad. It highlights the occurrence of complications when choosing the leisure time activities.

The practical-literary part derives from two representative hearing-impairment schools in Prague 5 and Hradec Králové. In order to implementation of the research the questionnaires were distributed among the teachers and educators.

The aim of the Thesis is to introduce the hearing-impairment and discover the fact if the parents help children choose their hobbies, if the boarding school children attend the clubs, which are realized by school, and the way reading influence the vocabulary of children.

Key words

hearing-impairment , children of younger school age, play, leisure time, surdopedy

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST

1	OBOR SURDOPEDIE	10
1.1	Terminologie oboru surdopedie	10
2	SLUCHOVĚ POSTIŽENÍ.....	10
2.1	Vady sluchu u dětí	10
2.1	Důsledky sluchových vad	10
2.2	Vývoj neslyšícího dítěte	11
2.3	Faktory ovlivňující psychický vývoj dítěte	11
2.4	Osobnost neslyšícího dítěte	12
3	TEORIE VOLNÉHO ČASU	13
3.1.	Definice volného času	13
3.2	Historie volného času.....	13
3.3	Světová asociace pro rekreaci a volný čas	14
3.4	Vymezení problematiky volného času	15
3.5	Funkce volného času	17
3.6	Hlediska volného času	18
3.7	Faktory ovlivňující trávení volného času	19
3.8	Naplnění volného času	20
3.9	Přístupy v pedagogice volného času	20
3.10	Volný čas a jeho současné problémy.....	22
3.11	Cíle volného času	23
4	ČLENĚNÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	25
4.1	Přehled volnočasových aktivit.....	25
4.2	Zájmová činnost.....	25
4.3	Odpočinková a rekreační činnost	26
4.4	Veřejně prospěšné činnosti	27
4.5	Příprava na vyučování	27
4.6	Činnosti sebeobsluhy.....	28
4.7	Činnosti a jejich využití ve volném čase	28
5	ZAŘÍZENÍ PRO VÝCHOVU MIMO VYUČOVÁNÍ	31
	Střediska pro volný čas dětí a mládeže.....	31
	Domovy mládeže/ internáty	31
	Školní družiny	31
	Školní kluby	31
	Základní umělecké školy	32
	Jazykové školy.....	32
6	POJETÍ VOLNÉHO ČASU VE VYSPĚLÝCH ZEMÍCH	33
	Volný čas „Dětská radost“ v Belgii.....	33
	Volný čas ve Francii	33
	Volný čas v Německu	34
	Volný čas v Izraeli.....	34
	Volný čas ve Skandinávii „Fridit Stockholm“	35
7	MOŽNÉ KOMPLIKACE PŘI VÝBĚRU VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	36
8	TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH	39
8.1	Kultura neslyšících.....	39
8.2	Klubová činnost.....	39
8.3	Sport.....	41

8.4	Kultura a umění.....	41
8.5	Ostatní zájmové činnosti.....	42
9	HISTORIE PRVNÍ ŠKOLY PRO HLUCHONĚMÉ V ČECHÁCH.....	45
10	CHARAKTERISTIKA A POPIS ŠKOL	46
10.1	Popis terénu šetření a charakteristika výzkumného vzorku	46
11	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU	51
11.1	Popis použité metody a techniky	51
11.2	Cíle šetření a hypotézy.....	53
12	ANALÝZA VÝZKUMU, VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	55
12.1	Vyhodnocení a interpretace jednotlivých položek dotazníku	55
12.2	Vyhodnocení hypotéz	67
12.3	Porovnání odpovědí v dotaznících	70
13	ZÁVĚR.....	71
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	72
	Seznam použitých českých zdrojů	72
	Seznam použitých zahraničních zdrojů.....	73
	Seznam použitých internetových zdrojů.....	73
	SEZNAM ZKRATEK.....	75
	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala Volnočasové aktivity dětí mladšího školního věku se sluchovým postižením. Volný čas a jeho smysluplné využití se dotýká všech dětí, výjimkou nejsou ani osoby se sluchovým postižením. Na oblast volnočasových aktivit jsem se rozhodla zaměřit také proto, že smysluplné využívání volného času má velký vliv na formování osobnosti jedince a jeho následné postavení ve společnosti.

Sluchové postižení není na první pohled zřejmá vada. Když se setkáme s neslyšícím, z dálky nepoznáme, že je „hluchý“. Uvedené postižení není pro laiky závažné, vždyť ten člověk vidí, může psát a číst, vyjde do schodů, může sportovat. Sluchové postižení není na první pohled zřejmou vadou. Životní styl a způsob trávení volného času může být z obecného pohledu jednou z nejvýznamnějších oblastí života. Člověk může ve svém volném čase uplatňovat svobodná rozhodnutí na základě potřeb, zájmů a hodnot. Způsob trávení volného času můžeme vymezit jako souhrn relativně ustálených způsobů realizace každodenních činností a praktik ve volném čase. (Duffková, 2008, s. 70)

V teoretické části jsem se zaměřila na seznámení čtenáře s oborem surdopedie, dále na bližší specifikaci sluchového postižení - na diagnostiku a vývoj neslyšícího dítěte. Hlavní kapitola v teoretické části tvoří volnočasové aktivity, kde píšou o historii, o hlediscích a funkci volného času a zaměřuji se na oddíly trávení volného času. Poslední kapitola je věnována možným komplikacím při výběru a trávení volného času.

Cílem praktické části je prostřednictvím dotazníkové části zjistit, jak mladší žáci tráví svůj volný čas. Dotazníky byly rozdány pedagogům a vychovatelům na dvou školách pro sluchově postižené. Diplomová práce se zaměřuje na to, jak sluchové postižení žáka ovlivňuje způsob trávení volného času v rodinném a školním prostředí. Pokud se mi podaří zmapovat volnočasové aktivity sluchově postižených žáků mladšího školního věku, splní má práce svůj účel.

TEORETICKÁ ČÁST

1 OBOR SURDOPEDIE

1.1 Terminologie oboru surdopedie

Surdopedie je speciálně pedagogická disciplína, která se zabývá výchovou, vzděláváním a rozvojem sluchově postiženého dítěte. Cílem surdopedie je komplexně pečovat o sluchově postižené a zapojit je do života jak sociálně, tak i pracovně. Tato disciplína má vztah k logopedii a k ostatním oborům speciální pedagogiky, mezi něž řadíme psychopedii, oftalmopedii, somatopedii a etopedii. (Pipeková et al., 1998, s. 81)

2 SLUCHOVĚ POSTIŽENÍ

2.1 Vady sluchu u dětí

Podle závislosti na stupni sluchové vady a době vzniku řadíme děti na nedoslýchavé, neslyšící a ohluchlé.

Nedoslýchavé dítě může využít sluchadel, díky nimž dochází k zesílení zvuku. Jestliže dojde k zahájení léčby včas a je okamžitě zahájen speciálně pedagogický program, dochází u těchto dětí k dobrému rozvoji řeči a vzdělání dětí probíhá běžným způsobem. Lehká nedoslýchavost, která není odhalena časně, je diagnostickým problémem. (Škodová, 2003, s. 464)

Neslyšící jsou takové děti, které se hluché narodily, či ohluchly předtím, než došlo k rozvoji řeči. Tyto děti se i přes sluchový výcvik musí spoléhat na odezírání. Jelikož nedochází k akustické kontrole, je řeč dětí zkreslená a není jí dobře rozumět. Má pomalé tempo, nepřirozený rytmus. (Tamtéž, s. 464)

Ohluchlé děti mají dobře rozvinutou řeč. Může dojít k postupnému zhoršování výslovnosti, ale i přesto zůstává pro slyšící dobře srozumitelná. (Tamtéž, s. 464)

2.1 Důsledky sluchových vad

Pro život člověka je sluch jedním z nejdůležitějších smyslů. Sluchové postižení představuje bariéru v komunikaci, což se následně odráží do celého vývoje osobnosti. Sluch a mluva jsou nejobvyklejšími nástroji při komunikaci mezi lidmi.

Vady sluchu se negativně odráží ve třech základních oblastech.

Jedná se o tyto oblasti:

- poznávací (zahrnuje především formy pocitů, zvuků a představ)

- vztahů k prostředí (zejména sociálnímu)
- osobnosti (zasahující charakter, emotivní a volní sféru)

Z toho je zřejmé, že se špatně vytváří a budují mezilidské vztahy. Pokud dojde k omezení komunikačních schopností, dochází ke společenské izolaci, a to především po duševní stránce. (Pipeková et al., 1998, s. 85)

2.2 Vývoj neslyšícího dítěte

Mezi dítětem sluchově postiženým a dítětem slyšícím je rozdíl zpočátku téměř nepostřehnutelný. U dětí je třeba, aby se naučily vnímat zvuky a slyšet. Sluchové ústrojí je při porodu dobře vytvořené, ale schopnost slyšet se v průběhu celého prvního roku v interakci s prostředím vyvíjí. Neslyšící kojenec si také brouká a žvatlá, avšak pokud mezi 17. až 26. týdnem broukání ustává, protože neslyší svůj hlas, poté můžeme hovořit o problému. Kojenec totiž reaguje na náhlý a silný zvuk, kterého se leká. Po půl roce života začíná reagovat na rostoucí počet slabších zvuků, zvedá hlavičku a pátrá, odkud zvuk přichází. V prvních několika měsících života dítěte, než vysloví první slovo, se mezi dítětem a rodiči vytváří základy komunikace. Když děti, které slyší, začínají skládat svá první slůvka, mají již zkušenost s odposloucháním správného vyslovení slova v systému gramatického jazyka. Neslyšící dítě tuto zkušenost pochopitelně nemá. Jedinec se sluchovým postižením se od ostatních dětí začne nápadně odlišovat, až když se snaží komunikovat. (Škodová, 2003, s. 466)

2.3 Faktory ovlivňující psychický vývoj dítěte

• Závažnost sluchové vady

K nejkritičtějším faktorům můžeme řadit - dobu vzniku sluchové vady a stupeň ztráty sluchové vady. K následkům dochází u hluchoty vrozené nebo získané v raném věku. U těchto dětí se řeč nevyvine a je nutné, aby se jí dítě naučilo zrakovým, kineticko-motorickým a hmatovým vjemem. (Škodová, 2003, s. 465)

• Poznávací procesy

Vývoj řeči je narušený a negativně ovlivňuje vývoj všech poznávacích procesů. Dochází k opírání myšlenkových pochodů o konkrétní činnosti. (Tamtéž, s. 465)

• Bezděčné učení

Sluch zajišťuje nepřetržitý kontakt dítěte s okolím, tedy i nepřetržitý tok informací. Pokud se tedy děti nedívají kolem sebe, nemají žádné informace. (Tamtéž, s. 465)

- **Sociální chování**

Komunikační schopnosti nesmí být omezené. Pokud však jsou, působí negativně na rozvoj poznávacích procesů, získávání sociálních kontaktů a dovedností. Poté nemůže dítě chápat motivy jednání svého okolí, neorientuje se dobře v mezilidských vztazích. Neslyšící dítě ve slyšící rodině má problém s vyjádřením svých potřeb a pocitů. (Tamtéž, s. 465)

- **Poruchy učení**

Velká pozornost je věnována etiologickým faktorům sluchových vad. Problémy s učením a chováním nemusí být jen důsledky sluchové ztráty, ale musí být chápány i v důsledku etiologické poruchy. U neslyšících se setkáváme s dalšími přidruženými vadami, jako je dysgrafie, dyskalkulie nebo dyslexie. Předpokládá se, že asi 50% všech poruch sluchu má etiologickou příčinu. (Tamtéž, s. 466)

- **Separace dítěte od rodiny**

Školy, které jsou určeny pro sluchově postižené žáky, bývají zřizovány společně s internátem. Více než polovina dětí žije až do své dospělosti mimo rodinu. Podněťová a citová deprivace tak poznamenává zrání osobnosti neslyšících a ovlivňuje rodinné vztahy. (Tamtéž, s. 466)

2.4 Osobnost neslyšícího dítěte

Bariéru v komunikaci, které jsou neslyšící vystaveni, lze jen obtížně překonat. I přes všechnu obětavou práci rodičů, pedagogů a dalších odborníků, je v řadě případů osobnost neslyšící, osobností kulturně deprivovanou. Přibývá ale i takových, kterým se podařilo získat středoškolské či vysokoškolské vzdělání a uplatnit se. Avšak velká část neslyšících má problémy se uplatnit ve společenském a pracovním životě. Je tak často závislá na pomoci svého slyšícího okolí, protože se ve společnosti nedomluví.

Mezi slyšícími spoluobčany se traduje, že neslyšící jsou rigidní, sociálně nezralí, infantilní, impulzivní, egocentričtí a vztahovační. (Tamtéž, s. 467)

3 TEORIE VOLNÉHO ČASU

3.1. Definice volného času

Existuje řada definic objasňujících pojem volného času, které se mnohdy velmi liší. Některé definice se zaměřují na východiska ekonomická, jiné definice na východiska sociologická, psychologická, filosofická nebo kulturní. Autoři ve svých knihách zdůrazňují odlišná hlediska chápání podstaty volného času.

Pávková (2002, s. 15) definuje pojem volného času tímto způsobem: *„Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění“.*

Podobně definuje pojem volného času také Němec (2002, s.17): *„Je to čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti.“*

V Pedagogickém slovníku je volný čas definován jako: *„Čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby včetně spánku.“* (Průcha et al., 2003, s. 274)

Hofbauer (2004, s. 13) pojem volný čas vymezuje jako *„čas, zbývající pro splnění povinností, pracovních i nepracovních a jedná se o tzv. zbytkovou a reziduální teorii volného času.“*

3.2 Historie volného času

K výraznému oddělení volného času došlo v období antiky. Volný čas byl brán jako protiklad povinnosti či zaneprázdnění svobodných lidí. Otroci v této době nebyli bráni v potaz, byli pouze považováni za živé nástroje, nikoliv za lidi s určitými potřebami.

Stejně tak jako v antice byl volný čas chápán ve středověku, renesanci a moderní době - asi do počátku 20. století.

Potřeba řešit problematiku volného času v našem pojetí vznikla až s rozvojem průmyslové revoluce. Do té doby se otázky využívání volného času nedají aplikovat ani na život dětí. Na děti doléhaly v minulosti podobné starosti jako na jejich rodiče. Děti se účastnily pracovních i domácích povinností rodičů, byly zodpovědné za výchovu sourozenců a obživu. Jednalo se o charakteristické znaky života dětí v 19. století.

Pracovní problémy volného času se dotýkaly nejen dospělých, ale i dětí, ty také byly aktivními účastníky výrobního procesu. Uzákonění povinné školní docházky na konci 19. století by se dalo považovat za hranici, od kdy se vytvářely první znaky volného času. (Brindza, 1984, s. 20)

Volný čas měl v životě lidí velký význam již od počátku dějin, nikdy však nebyl považován za tak podstatný, aby se o něm hlouběji uvažovalo. K velkému zlomu ve vnímání volného času došlo ve 20. století.

V době pospolných společností existovala forma volného času, který byl reprezentován jako odpočinek po fyzické práci nebo měl své místo v roční době, kdy z přírodních podmínek byla jakákoliv práce venku vyloučena. Volný čas tak byl v této době vyplněn převážně náboženskými aktivitami.

Po 2. světové válce a v 50. letech 20. století byl volný čas brán jako regenerační, zotavovací a rekreační. Volný čas byl časem - zotavení před a po vykonané práci. Sloužil k obnově pracovní síly, k psychofyzické „sebeúdržbě“ a „sebezáchově“ pracovní síly. Léta 60. a 70. v 20. století se vyznačovala přechodem ke konzumnímu způsobu života a tím pádem i ke konzumnímu způsobu trávení volného času. V nové hédonistické konzumní kultuře docházelo k manifestaci takovými symboly, jako bylo - cestování a auto, disco a televize, móda a reklama. Volný čas vedl k utrácení peněz, které člověk vydělal.

V 80. letech docházelo k postupnému upouštění blahobytného způsobu trávení volného času, lidé si jej začali užívat intenzivně a uvědoměle.

V 90. letech se začaly objevovat na místo osvědčených kulturních činností organizovaných státem, nové možnosti provázené reklamou a vlivem masových sdělovacích prostředků. (Spousta, 1994, s. 13-14)

3.3 Světová asociace pro rekreaci a volný čas

WLRA (World Leisure and Recreation Assotiation) zpracovala tyto charakteristiky pojmu volný čas:

Volný čas představuje specifickou oblast života, přináší člověku prospěch - radost ze svobody, prostor pro jeho tvořivost, potěšení, štěstí a uspokojení. Nabízí širokou škálu možností sebevyjádření a činností, které v sobě zahrnují tělesné, duševní, sociálně umělecké i duchovní prvky.

Volný čas také patří k nejdůležitějším zdrojům osobního, společenského a ekonomického rozvoje. Přispívá také k významnému zlepšení kvality života.

Volný čas také představuje průmyslové odvětví, vytváří pracovní místa, kulturní majetek, výrobky a služby.

Volný čas podporuje zdraví a svobodu. Nabízí spousty příležitostí, které umožňují jednotlivcům nebo skupinám výběr činností, jež odpovídají jejich potřebám, hodnotám a zájmům. Pro každého z nás má volný čas největší přínos tehdy, pokud se můžeme podílet na způsobu, jakým jej budeme trávit.

Volný čas je také základním lidským právem, nesmí být nikomu upřený. (Forstová, 2010, s. 8-9)

3.4 Vymezení problematiky volného času

Ve volném čase máme možnost věnovat se činnostem, které máme rádi, baví nás, přinášejí nám radost a uvolnění. Takové činnosti dělat chceme a můžeme. Činnosti zahrnované do sféry povinností, vykonávat musíme, ať chceme či nikoli. Povinnost pro jednoho může být druhým chápána jako příjemná zábava a naopak.

Úlohou výchovně vzdělávacího procesu se stává, mimo jiné, příprava člověka nejen v profesionálním uplatnění, ale i v seberealizaci ve volném čase. Jedná se tedy o výchovu ve volném čase, který poskytuje příležitosti na humanizaci člověka a bohatý výběr možností v rozličných činnostech. Volný čas je oblastí, ve které se jedinec může svobodně věnovat činnostem, a tím si vytvářet duševní předpoklady na formování a rozvoj osobnosti. Z tohoto hlediska je možné konstatovat, že jedinec je do velké míry takovým, jak tráví svůj volný čas. (Brindza, 1984, s. 26)

Mezi specifika volného času patří – délka volného času, která není omezena jen délkou času stráveného ve škole, ale i mimoškolními povinnostmi. Volný čas má pro děti velký význam, jelikož jim poskytuje prostor, ve kterém se mohou svobodně věnovat činnostem dle jejich přání, zájmů a potřeb. Většinou vyvolává velmi příjemné představy. Chování mladého člověka je ovlivněno třemi institucemi: rodina, škola a okruh přátel. Tyto tři okruhy mají vliv na organizaci volného času a na názory o formách jeho využívání. Podle mého názoru nemají na vztah k volnému času vliv jen tyto tři instituty. Mezi další bychom měli řadit společenské organizace a také masmedia. (Pávková et al., 2014, s. 11)

Pro děti má volný čas význam a hodnotu právě proto, že poskytuje prostor, ve kterém se mohou svobodně věnovat činnostem odpovídajícím jejich dětským zájmům a potřebám. Volný čas u dětí má specifické rysy. Délka je omezená nejen délkou strávenou ve škole, spánkem ale i mimoškolními povinnostmi. V porovnání s volným časem dospělých je časově a prostorově omezený. Na druhou stranu mezi využíváním

času dětí a dospělých je souvislost. Poznáním perspektiv vývoje volného času dospělých nám pomáhá usměrňovat i volný čas dětí. I v čase odpočinku, tedy volném čase, se děti rozvíjí, neboť mají možnost dělat to, po čem touží a co je vnitřně uspokojuje. Volnočasová činnost má pro člověka a jeho duševní vývoj nesporný význam. Dochází k naplnění výrazných zážitků, které člověka zaměstnají, učí a také duševně formují. (Brinzda, 1984, s. 26-27)

Děti nemají dostatek zkušeností a potřebují citlivé vedení ve výběru volnočasových aktivit. Dle Pávkové (2002, s. 15) je specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže to, že „z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Pro úspěšné vedení dětí k volnočasovým aktivitám je důležité, aby vedení bylo nenásilné a možnosti nabízených aktivit pestré a účast samozřejmě dobrovolná.“

Hlavním pomocníkem při výběru volnočasových aktivit by u dětí měl být rodič. Rodiče nejsou často schopni výchovu dítěte ve volném čase zabezpečit, ať už z pracovních důvodů, anebo z absence potřebného materiálu a odborné kvalifikace. Mělo by být i v zájmu společnosti podílet se na zjištění, jak děti tráví svůj volný čas. Kvalitní výchova dětí ve volném čase má výrazně preventivní charakter. (Pávková, 2002, s. 69)

Prostředí, ve kterém děti tráví volný čas, je různorodé. Může to být domov, škola, internát nebo společenské instituce. Mnoho dětí prožívá své volné chvíle venku - na ulici, a to bez jakéhokoliv dohledu a bez zájmu rodičů a ostatních dospělých. Jedná se o situaci neuspokojivou a často je u dětí ohrožena i jejich bezpečnost, obzvláště u těch dětí, které bydlí ve velkých městech. (Veselá, 1999, s. 32)

Dělení času:

- **Produkční čas**

Jedná se o dobu věnovanou práci, ta je důležitá k zajištění nezbytných životních funkcí. U dětí je tento čas brán jako čas, který tráví ve škole, nebo dobou přípravy na vyučování a studium.

- **Reprodukční čas**

Čas potřebný k regeneraci a reprodukci sil (spánek, jídlo, odpočinek).

- **Volný čas**

Je taková doba, se kterou je možné libovolně naložit.

U volného času u dětí a mládeže je z výchovných důvodů důležité jeho pedagogické ovlivňování, jelikož děti nemají ještě dostatek zkušeností, neorientují se

ve všech oblastech volnočasových aktivit a zájmových činností, je tedy na místě, aby byly citlivě vedeny. (Veselá, 1999, s. 25)

3.5 Funkce volného času

Hlavní funkcí volného času je odpočinek. Dochází k regeneraci, uvolnění a zotavení. K dalším funkcím volného času patří rozvoj osobnosti a nejrůznější kreativní činnosti. Dítě je začleněno do společnosti, hledá smysl života a tím dochází k jeho duševnímu rozvoji. Mezi další funkce volného času řadíme výchovu a vzdělávání, zdravotní, sociální a preventivní funkce. Poslední a neméně důležitou funkcí volného času je odbourání stresu a frustrace. (Hofbauer, 2004, s. 13-14)

- **Výchovně – vzdělávací funkce**

Spočívá v cílevědomém a záměrném ovlivňování osobností jedinců. Pro úspěšné plnění této funkce je dobrá volba pedagogických prostředků, které respektují zvláštnosti výchovy ve volném čase. Výchova je nezbytná pro uspokojování a kultivaci potřeb, usměrňování, prohlubování a rozšiřování zájmů a specifických schopností. U dětí dochází k utváření vztahu k celoživotnímu vzdělávání jako přirozené součásti lidského života. (Pávková et al., 2014, s. 14)

- **Zdravotní funkce**

Veškeré výchovné působení a aktivity ve volném čase by měly podporovat zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj jedinců. Pedagog by dle možností měl uspořádat čas – dle věku dětí, individuálních zvláštností, typu zařízení, a poté střídat činnosti různého charakteru tak, aby odpovídaly biorytmům dítěte. Dále by měl zařazovat pohybové aktivity, utvářet a upevňovat stravovací návyky dětí. Odstraňovat zlozvyky, podporovat vztahy mezi účastníky výchovného procesu a v neposlední řadě také včasné a racionálně řešit konflikty. (Tamtéž, s. 14)

- **Sociální funkce**

Je možné chápat ji z několika různých úhlů pohledu. Mezi hlavní a nejdůležitější patří zajištění bezpečnosti a dohledu nad dětmi a jejich hlídání mimo vyučování, když netráví volný čas s rodiči.

Úkolem subjektů, kde dítě tráví volný čas je také to, že navozují rozmanité sociální vztahy, přátelství a kamarádství s jedinci, kteří mají podobné zájmy. (Tamtéž, s. 14)

- **Preventivní funkce**

Úkolem preventivní funkce je předcházet negativním jevům, jako je neukázněnost, lhaní, krádeže, záškoláctví, útěky z domova, šikana, vandalismus, agresivita, experimentování s drogami a gamblerství. U dětí, které mají své zájmy a věnují se jim, je menší pravděpodobnost, že podlehnou špatným vzorům. (Tamtéž, s. 14)

3.6 Hlediska volného času

Na volný čas je možné pohlížet z několika různých úhlů:

- **Ekonomické hledisko**

Mezi důležité faktory řadíme to, kolik společnost investuje do zařízení pro volný čas a zda se také část nákladů vrátí. Průmysl volného času je většinou dobře prosperujícím odvětvím, avšak často dochází k rezignacím na vzdělávací cíle a kultivaci osobnosti. Jedinec může být také limitován finanční náročností aktivit, nebo tím, že nevlastní například automobil a za danou aktivitou nemůže dojíždět. (Šrámková, 2006, s. 28)

- **Sociologické a sociálně-psychologické hledisko**

Je potřeba sledovat, jakým způsobem činnosti ve volném čase přispívají k utváření vztahů mezi žáky a zda pomáhají tyto vztahy obnovovat. Volný čas je proto předmětem úvah rodičů, pedagogů, psychologů, kriminalistů a sociologů. To, jak děti využívají volný čas, je také dáno prostředím, ve kterém vyrůstají, jelikož rodiče jsou jim vzorem. Pokud dochází k tomu, že rodiče svou funkci neplní vůbec, anebo jen z části, právě poté škola kompenzuje dítěti nedostatek rodinné péče. Vzdělávací instituce nemusí být úspěšné a nemusí se jim podařit na dítě správně působit. Může tak docházet k vlivu vrstevníků a tím i možnému nebezpečí. (Tamtéž, s. 28)

- **Politické hledisko**

U politického hlediska dochází ke zvažování, do jaké míry může stát zasahovat do volného času žactva. Nemělo by docházet k narušování určitých specifik. Stát by měl zakládat, financovat, pomáhat organizacím, sdružením a vytvářet kladné postoje dospělých členů. (Tamtéž, s. 28)

- **Zdravotně-hygienický pohled**

Zde dochází ke sledování a podporování zdravého tělesného a duševního vývoje jedince. Zdravotníky zajímá hygiena prostředí, uspořádání režimu dne a hygiena duševního života. (Tamtéž, s. 29)

- **Pedagogicko- psychologické hledisko**

Bere v potaz věkové a individuální zvláštnosti a jejich respektování ve volném čase. Dochází-li k účasti na volnočasových aktivitách dobrovolně, je účastník aktivit k činnosti motivován a dochází tak k rozvoji osobnosti po stránce tělesné a duševní. (Tamtéž, s. 29)

3.7 Faktory ovlivňující trávení volného času

To jak trávíme volný čas je ovlivňováno několika faktory. Člověk je schopný některé faktory v průběhu života ovlivňovat. Jiné jsou neměnné, a tvoří tak trvalou charakteristiku osobnosti jedince.

Volný čas, tedy zájmy a jiné oblíbené činnosti, nejsou člověku nikterak dané, nenarodí se s nimi. Jejich vznik a rozměr je ovlivňován několika faktory. (Veselá, 2006, s. 34)

- **Pohlaví**

Ať žena, či muž, každý chce trávit svůj volný čas jinak. V dětském věku dochází k výběru rozdílných hraček, v pozdějším věku si často volí jiné sporty a zájmy. Mezi muži a ženami se ve výběru trávení volného času dá najít mnoho rozdílů. (Veselá, 2006, s. 35)

- **Věk**

Ke změnám v trávení volného času dochází také věkem. Děti předškolního věku nerozlišují mezi hrou a prací, školní děti učení a jiné školní povinnosti berou jako práci a seberealizace je možná po vyučování. Zde dochází k pěstování a rozvoji zájmů. V dospělosti a poté ve stáří, dochází ke změně skladby aktivit, které člověk vykonává ve svém volném čase. (Tamtéž, s. 35)

- **Fyzická kondice a zdravotní stav**

Zdravotní stav je hlavní a nejvíce limitující faktor. Fyzicky náročné sporty není možné vykonávat, pokud není dobré zdraví. (Tamtéž, s. 35)

- **Rodinný stav**

Pokud je člověk nezadaný, tráví volný čas jinak než člověk zadaný. Svě činnosti volíme nejen podle sebe či partnerky, ale částečně se jeden druhému i podřizujeme. Pokud mají partneři děti, tráví většinou volný čas všichni společně a volí činnosti, které jsou atraktivní hlavně pro děti. (Tamtéž, s. 35)

- **Povolání**

Povolání je jedním z dalších faktorů. Záleží na tom, zda člověk vykonává práci fyzicky náročnou či intelektuálně zaměřenou. Lidé mají tendence kompenzovat ve

svém volném čase jednostranně zaměřené zaměstnání opačnými činnostmi. (Tamtéž, s. 35)

- **Bydliště**

Dnes nejsou tak markantní rozdíly mezi životem na malém a životem ve větším městě. V každém městě bývá nějaký sportovní klub a nabídka dalších možných činností a aktivit. (Tamtéž, s. 36)

- **Materiální zajištění**

Velmi ovlivňuje to, jakým aktivitám se člověk ve volném čase věnuje. Může být limitován finanční náročností aktivit. Avšak i při samotném výběru volnočasových aktivit může být omezen tím, že nevlastní automobil potřebný pro dopravu na své aktivity nebo je ve vesnici či městě špatné spojení autobusovou dopravou.

K dalším faktorům ovlivňujícím trávení volného času bychom mohli zařadit hodnotovou orientaci, celkovou úroveň kultury společnosti, nebo geografické podmínky. (Tamtéž, s. 36)

3.8 Naplnění volného času

Na výchovu a vzdělávání dětí a mládeže má v první řadě vliv rodina a škola. Důležitou roli ve formování osobnosti má volný čas a jeho vyplnění aktivitou v nejrůznějších zájmových kroužcích. Fyzicky náročné kroužky, například kroužky sportovní, mohou působit proti obezitě, ta patří mezi negativní důsledky nevhodného naplnění volného času dětí a mládeže. (Toušová, 2009, s. 33)

Ve špatně organizovaném volném čase je možné, že děti sklouznou k sociálně patologickým jevům. Je důležité, aby k rozvoji osobnosti docházelo alespoň částečně pod dozorem pedagoga volného času nebo rodičů. Pedagogické ovlivňování a vedení dětí a mládeže ve volném čase má důležitý význam. Čím je jedinec mladší, tím méně má zkušeností, aby mohl rozhodovat o tom, jak bude trávit svůj volný čas. Naopak čím je starší, tím více hrozí sklouznutí k sociálně patologickým jevům. (Tamtéž, s. 33)

3.9 Přístupy v pedagogice volného času

- **Animace**

Jedná se o výchovnou metodu, která je založena na nedirektivních a akčních metodách k povzbuzení mladých lidí v hledání vlastní cesty životem a schopnosti realizovat svou svobodu a autonomii.

Animátor je většinou velkou autoritou. K uplatnění metody animace však dochází nenápadně a neformálně.

Výchovné postupy nabývají významu v souvislosti se změnami výchovných stylů v rodinách i školách. Styl autoritativní výchovy je na ústupu a na hrozby, příkazy a tresty dnešní děti reagují s odporem. Dnes se spíše setkáváme s demokratickým, někdy však příliš liberálním stylem vedení dětí. Animativní přístup poskytuje dostatek prostoru pro pocit osvobození a svobody. Vymezuje však požadovaná pravidla chování. Výchovná animace vytváří mladým lidem nabídku konstruktivních činností a klade důraz na otevřenost výchovné situace, dobrovolnost a možnost volby.

Posláním animačních skupin je:

- Objevovat sebe sama
- Zapojit se do života skupiny a širší společnosti
- Podílet se na realizaci cílů, které stanoví společně se skupinou
- Respektování osobnosti druhých
- Najít si ve společnosti své místo

Participace souvisí s výchovným postupem animace. Dochází ke spolupodílení se na určité činnosti - na přípravě, realizaci a hodnocení výchovy ve volném čase. Jedním ze způsobů participace jsou různé formy samosprávy. Uplatňují se ve školách, občanských sdruženích a školských zařízeních. Samosprávné aktivity jsou velmi cenné, jedná se o dobrou přípravu na participaci na řízení společnosti v dospělosti. (Pávková, 2014, s. 115-116)

- **Výchova zážitkem**

Jedná se o postupy, které jsou založené na prožitcích a zkušenostech. Zážitkové činnosti přináší určité napětí a zátěž, kdy si člověk sáhne na dno svých sil a zdolává překážky. Účastníci ve většině případů dokáží mnohem více, než sami předpokládali.

Mezi významný znak zážitkových aktivit patří skupinový charakter. Dochází k nim v malých skupinkách s osobami různého věku, pohlaví, psychických a fyzických schopností. Hlavním záměrem je utváření sociálních vztahů, vzájemné pochopení, pomoc, spolupráce a rozvoj schopnosti empatie. Zážitkové aktivity působí na fyzickou, rozumovou, citovou a volní sociální složku osobnosti. Podstatou je však síla emocí,

zážitků a prožitků. Mnohdy dochází k zanedbávání této oblasti. Přitom zážitky spojené s emocemi, jsou zážitky pevnými, dlouhodobými a mnohdy trvalými.

K zážitkovým aktivitám dochází většinou v přírodě, za žádoucí je využívat metodu a formu ekologické výchovy. Jedná se o překonávání náročných přírodních překážek, jako je zdolávání hor, sjíždění divokých řek, nebo nocování v extrémních podmínkách. Vyjmenované aktivity jsou vhodné pro osoby dospívající a dospělé. Mohou být nabízeny např. pracovníkům firem, kdy je cílem pozitivně ovlivňovat vztahy na pracovišti. Pro mladší děti může být silným zážitkem, to, co dospělým připadá jako samozřejmé – pobyt na táboře, nocování v přírodě, vaření na ohni, denní i noční táborové hry. I zde se poté dá hovořit o výchově zážitkem. (Tamtéž, s. 116-117)

- **Pedagogická a sociální práce v terénu**

Pracovníky v terénu můžeme označovat také jako tzv. streetworkery. Jedná se o činnosti v oblasti pedagogiky volného času, sociální pedagogiky a sociální práce.

Podstatou činnosti je kontaktovat děti a mládež v přirozeném prostředí, jelikož tito jedinci nemají zájem se sdružovat v zařízeních, která nabízejí pravidelnou organizovanou činnost. Ve většině případů se jedná o jedince ohrožené sociálně patologickými jevy. Pracovník terénu nabízí různé způsoby trávení volného času. Hlavně ale takové, které jsou pro děti a mládež přitažlivé, osobnostně je rozvíjející a zároveň nejsou v rozporu s morálními normami společnosti. Poskytují pomoc a radu při řešení obtížných životních situací v rodině, nebo ve škole.

Za výchovný postup jsou brány společné aktivity dětí a rodičů nebo jiných dospělých osob. K činnostem, které mají dlouho tradici v našich zemích, patří cvičení rodičů s dětmi, společná výuka základů plavání, hra na flétnu, keramika, tábory pro rodiče s dětmi, nebo rodinná centra. (Tamtéž, s. 119-121)

3.10 Volný čas a jeho současné problémy

Každý z nás si pod pojmem volný čas vybaví něco jiného. Někdo si představí klid, odpočinek, rekreaci, zájmové činnosti nebo dobrovolné vzdělávání se.

Děti a mládež vnímají volný čas jako takový, kdy nemusí být přítomni ve škole, učit se, kdy se účastní aktivit, které mohou, ale nemusejí dělat. Nacházíme tedy markantní rozdíl mezi školou a volným časem. Ve škole musí plnit povinnosti, učit se a také se na vyučování připravovat. Je řada dětí, které dokáží volný čas využít hodnotně, ale je také řada dětí, které čas využít plnohodnotně nedokáží. Děti často provozují činnosti v partě, při kterých jsou ohrožovány na zdraví, nebo inklinují

k sociálně patologickým jevům, jako je záškoláctví, delikvence, kriminalita, užívání drog a další.

Společnost se snaží těmto sociálně-patologickým jevům zamezit nabídkou kvalitního využívání volného času. (Tamtéž, s. 121)

3.11 Cíle volného času

Nároky kladené na volný čas se v průběhu života vyvíjí. Jiné potřeby a nároky má malé dítě a jiné bude mít adolescent. Zájmy si vybíráme, abychom naplnili naše potřeby. Vypovídají o naší osobnosti, o emocích a přáních.

Cílem pedagogiky volného času je samostatnost jedince ve společnosti, kreativní vlastní činnosti, komunikativní jednání a v neposlední řadě také sociální angažovanost a účast na společenském životě. Každý by měl svobodně, tvořivě a zodpovědně nakládat se svým volným časem. (Opaschowski, 1996, s. 121)

Volný čas by měl plnit tyto potřeby:

- **Rekreace**

Jedná se o obnovu, osvěžení, zotavení či psychické uvolnění duševního zdraví člověka. Je třeba, abychom se rekreatovali, a to z důvodu jednostrannosti práce, nebo také nesprávných životních návyků. Jedná se o prostor, který nám umožňuje věnovat se zálibám a koníčkům.

Dominantním hlediskem v rekreologii, tedy disciplíně, která se zabývá obecnými problémy rekreace, je hledisko pohybové. Jedná se o nejvýznamnější cestu k naplnění cílů rekreace. Cvičením dochází k obnově a rozvoji člověka. (Dohnal, 2009, s. 12-13)

- **Edukace**

Edukace je souhrnem znalostí, které získáváme pomocí studia, výuky a vzdělávání. Lidé, kteří jsou zvědaví a mají snahu naučit se něčemu novému, jsou neustále edukováni. Vzděláváme se celý život. Začínáme výukou ve škole až například po navštěvování knihovny, kdy dochází k tzv. formě sebevýuky.

V dnešní době je dominantní ve vzdělání učení pomocí e – learningu – vzdělávání online. Studentům stačí být pouze online a tím dochází ke vzdělávání v interaktivních studijních aktivitách. (Vážanský, 1995, s. 30)

- **Kompenzace**

V dnešní hektické době bychom ve volném čase měli odpočívat a věnovat se činnostem, u kterých zapomeneme na starosti všedního dne. Odpoutáme tak své

myšlenky od starostí všedního dne a necháme mysl odpočívat. Mělo by docházet k pobavení se a uvolnění. (Tamtéž, s. 30)

- **Komplementace**

Ve volném čase by také, mimo jiné, mělo docházet k tomu, že poznáváme sami sebe. Zjistíme, na jaký cíl dosáhneme a co si můžeme dovolit. Dochází k rozpoznání vlastních pocitů a hledání své identity. (Tamtéž, s. 30)

- **Komunikace**

Všichni jsme od přírody komunikativní. Každý z nás má potřebu si povídat a být ve skupině, ať už ve dvojici či v kolektivu. V některých situacích trávíme volný čas sami, tehdy si potřebujeme promyslet různé situace, události. (Tamtéž, s. 30)

- **Integrace**

Jedná se o začlenění jedinců do společnosti. Hovoříme zde o sjednocování postojů, hodnot a chování. Integrace ovlivňuje interpersonální a skupinové vztahy. Vzniká při kontaktu dvou navzájem se odlišujících jevů, postojů, situací či aktivit. (Tamtéž, s. 30)

- **Participace**

Dochází k podpoře sebevědomí člověka a ke spoluzodpovědnosti. Jedinec se zapojí ve skupině a ve společném rozhodování skupiny. (Tamtéž, s. 31)

- **Enkulturační**

Zapojujeme naši fantazii a tím dochází k rozvoji kreativního myšlení.

Volnočasové aktivity by měly být jako tzv. ventil pro náš organismus. Měly by napomáhat v postoji k životu a rozvíjet naši osobnost.

K základním cílům výchovy ve volném čase lze zařadit pomoc mládeži učit se, orientovat se v lidských vztazích, samostatně uvažovat, rozhodovat se v určitých situacích, umět se prosadit, umět si vytvořit svobodu volby, rozlišit správné a špatné příklady jednání a chování, seberealizovat se, být kreativní a zodpovědní.

Děti a mládež se ve volném čase učí komunikovat, naslouchat druhému, být schopny kompromisu, umět prožívat. Volnočasové aktivity by se měly odehrávat v příjemné atmosféře. Tím dochází ke kvalitnímu trávení volna. (Tamtéž, s. 31)

4 ČLENĚNÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT

4.1 Přehled volnočasových aktivit

- Společenské aktivity – různé hry, kreslení, stolní hry, míčové hry
- Tvořivé aktivity – výtvarné
- Praktické aktivity – vaření, práce se dřevem
- Tělesné aktivity – procházky, plavání, běh, míčové hry, tanec
- Tiché aktivity – vybarvování, kreslení, vystřihování, háčkování, vyšívání
- Vědeckotechnická činnost - modeláři
- Technická – vaření, chataření
- Přírodovědná – chovatelská, pěstitelská
- Společenskovední – vlastivědné, sběratelství
- Estetická a výchovná – výtvarná, literární, dramatická
- Rekreační, rehabilitační a odpočinkové – cvičení, sauna, masáže a kosmetika (Němec, 2002, str. 23; Spousta, 1994, s. 120)

Ve školách jsou zavedeny kroužky a kurzy, kam děti chodí podle potřeby. Ráno se děti učí ve třídách a poté přechází do vybraných kroužků. Každý žák vlastní svůj rozvrh kroužků a může si jej sestavit podle potřeb a zájmů. (Houška, 1991, s. 8)

Každé dítě by mělo mít dostatek času, aby mohlo vykonávat takovou činnost, pro kterou se rozhodlo. Úkolem pedagoga je dát dětem takový podnět, námět či možnost k činnostem, které pro ně budou zajímavé. Avšak konečný výběr musí vycházet z vlastní svobodné vůle dítěte.

Pro dítě jsou vzorem jeho vlastní rodiče. Ti by měli dítě zasvětit do svých vlastních koníčků a dovolit jim, aby je sdílely s nimi. (Tamtéž, s. 18)

4.2 Zájmová činnost

Činnosti zájmové jsou aktivity k uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají podíl na formování názorů, postojů a přesvědčení jedince. Jedná se o činnost, která má na rozdíl od zábavy a odpočinku aktivní charakter. Obsahuje volní složku a ovlivňuje osobnost vychovávaného. Charakteristika zájmu by se dala popsat jako osobní vlastnost, vyjadřující vztah k předmětům a jevům, kterým člověk připisuje zvláštní význam.

U mladších žáků nejsou zájmy ještě diferenciované, proto je vhodné dávat jim na výběr z řady rozmanitých činností a z činností všeobecně zaměřených.

Činnost by měla být pravidelná a organizovaná ve stejných zájmových útvarech. Pokud jsou děti aktivní na zájmové činnosti, naučí se plánovat a řešit vzniklé problémy.

V období staršího školního věku dochází k lepšímu využití volného času. (Němec, 2002, s. 23)

Dělení forem dle zájmové činnosti:

- Činnosti v pravidelných intervalech (kroužek, skautský oddíl, ZUŠ)
- Činnosti individuální v pravidelných intervalech (hra na hudební nástroj, výuka cizích jazyků)
- Činnost příležitostná organizovaná (lyžařský kurz, plavecký, taneční kurz)
- Činnost individuální (četba, sledování televize). (Tamtéž, s. 24)

Význam zájmové činnosti

Zájmy jsou diferenciované dle věku a dle vyspělosti jedince. Mladší žáci ještě většinou nemají zájmy diferenciované, proto je vhodné nabízet jim řadu rozmanitých možností. Nadšení pro činnost a touha po novém je charakteristická pro tento věk. Mladší žáci si zkusí to, co je baví, v čem jsou dobří a kde dosahují dobrých výsledků. Tím může dojít k objevení předpokladů pro určitou aktivitu. S vyšším věkem dětí se zájmy vyhraňují a prohlubují. (Tamtéž, 2002, s. 24)

Volba zájmové činnosti

Pedagog by se měl zaměřit na to, v čem jsou děti dobré a k čemu mají předpoklady. I vedoucí kroužku při volbě zájmu sehrává velkou roli. Plán činnosti by měl obsahovat: cíl, obsah, úkoly, materiální a organizační zajištění činnosti, to je rolí vedoucího kroužku. (Tamtéž, s. 25)

4.3 Odpočinková a rekreační činnost

Obě činnosti slouží hlavně k odstranění únavy. Při vyučování dochází k únavě psychické, ale i fyzické. Během studia je nutné, aby děti byly soustředěné a pozorné. Pro mladší žáky je namáhavá koordinace svalů ruky při psaní.

Únava je závislá na věku dítěte a jeho individuálních zvláštностech. Je potřebné na tato kritéria myslet a dětem dle jejich možností uspořádat činnosti. Pokud je dítě

nedostatečně odpočaté, dochází k přetěžování a důsledkem může být i zhoršení prospěchu, poruchy chování nebo neurotické projevy.

Odpočinkové činnosti nebývají náročné. Odpočineme si u nich jak psychicky, tak i fyzicky. Hlavním úkolem je regenerace sil a odstranění únavy.

Dle situace jsou děleny na klid na lůžku, klidný pohyb – procházky, povídání si, hraní stolních společenských her, sledování televize, hra na hudební nástroj, rukodělné práce, návštěva divadla, kina nebo koncertu. Je důležité, abychom brali v potaz, že míra únavy je u každého jedince individuální, proto si odpočinkové činnosti volí každý sám dle svého přání. Tyto činnosti jsou velmi přínosné, jelikož slouží k odreagování a odstranění únavy.

K rekreačním činnostem řadíme aktivity tělovýchovné, sportovní, aktivity s turistickým zaměřením nebo manuální práce. Ke zdravému duševnímu a tělesnému vývoji dětí a mládeže je pravidelné zařazování činností ve venkovním prostředí přínosné. (Pávková et al., 2014, s. 64)

4.4 Veřejně prospěšné činnosti

Veřejně prospěšné činnosti jsou takové aktivity, které přináší prospěch a radost jednotlivým osobám nebo skupinám. Mají podíl na vytváření hodnot duchovních či materiálních. Skrze ně nedochází k zisku materiálního či jiného prospěchu, dochází také k vnitřnímu uspokojení a radosti z poskytnuté pomoci lidem, kteří ji potřebují.

Činnosti, které je možné řadit mezi veřejně prospěšné:

- Dárky pro blízké osoby
- Pomoc osobám, které to potřebují (handicapovaní jedinci, starší lidé)

(Tamtéž, s. 75-76)

4.5 Příprava na vyučování

Jedná se o okruh činností souvisejících s plněním školních povinností. Výchovná zařízení se podílejí na přípravě na vyučování různými způsoby, v různé míře a různými formami podle svých funkcí a věku dítěte. Nejen že děti musí vypracovávat úkoly, ale také do dané přípravy patří rozšiřování a prohlubování poznatků z vyučování a jejich praktické využití.

Práce s přípravou by měla být odlišná a zajímavější než vyučování. Důležitou součástí je pak použití didaktických her.

4.6 Činnosti sebeobsluhy

Vedou děti k samostatnosti v péči o vlastní osobu a o jejich osobní věci při vyřizování záležitostí a vystupování ve společnosti. Pokud dojde k automatickému vykonávání těchto činností, dochází také k rozvoji návyků. Jedná se o dlouhodobou záležitost. Důležitá je důslednost, vytrvalost, pravidelná kontrola a působení kladných vzorů.

Činnosti, které řadíme k činnostem sebeobsluhy:

- Návyky osobní hygieny (mytí rukou, čištění zubů, ...)
- Kulturní chování (hygiena při stolování, použití příborů, ubrousků, etiketa při stravování, ...)
- Návyky pro úpravu zevnějšku
- Společenské chování, jednání s lidmi (Pávková et al., 2014, s. 79)

4.7 Činnosti a jejich využití ve volném čase

Mezi základní činnosti trávení volného času patří hra, učení a práce. Tyto činnosti se při vhodném výchovném využití stávají výchovnými prostředky a mohou tvořit součást volného času.

Hra

Je přirozenou činností. Hrají si jak děti různého věku, ale i dospělí, včetně seniorů. S přibývajícím věkem dochází ke změně charakteru hry. V historickém vývoji lidstva dochází postupně ke změnám hry. Hra se vyznačuje možností svobodné volby a dobrovolnosti. Avšak přináší s sebou možnost odpočinku, relaxace, navozuje pozitivní emoce a sociální vztahy. Kromě zábavy poskytuje možnost rozvoje různých složek osobnosti. Na trhu je nepřehledné množství her, které je možné řadit dle kritérií, např. dle počtu hráčů, podle prostředí, kde hra probíhá, podle délky trvání či věku hráčů. Pro pedagoga či vychovatele volného času je nezbytné, aby uměl hry navozovat, vhodně hráče motivovat, usměrňovat průběh hry a zhodnotit výsledky. Pokud bude mít pedagog ze hry radost, s největší pravděpodobností dojde k přenesení takové nálady i na ostatní členy.

Hry a hračky by měly splňovat základní požadavky kladené na materiální prostředky. Je kladen také důraz na bezpečnost hračky vzhledem k věku dítěte. Nezbytnými aspekty ve výběru her a hraček jsou požadavky estetické, působení hračky na psychiku a možnost výchovného využití.

Učení

Učení stejně jako hra není jen specifickou činností lidí. Učí se i jiné organismy. Učení ve volném čase může mít informální anebo neformální charakter. Rozhodujícím významem je míra pedagogického ovlivňování volného času. Informální učení není plánované a může být spojené s rozmanitými životními situacemi, kdy postupujeme často stylem pokus – omyl. Tato forma učení má pro člověka v životě hluboký význam. Neformální učení může probíhat v zařízeních určených pro výchovu ve volném čase. Má přesně stanovené cíle, probíhá systematicky a obsah je stanoven volně.

Při senzomotorickém učení dochází k osvojování pohybových dovedností (sporty, hra na hudební nástroj, výtvarné činnosti).

U zájmových činností dochází k rozvoji paměťového učení (zapamatování pravidel sportů, texty veršů písní).

Důležité je také sociální učení, kdy dochází k napodobování a identifikaci, děti se učí vystupovat v rozmanitých rolích.

Bezděčné učení převažuje ve volném čase nad záměrným učením. Zúčastňování se takových činností je dobrovolné, jsou dětmi oblíbené, souvisí s jejich zájmy a jsou pro učení motivující. Pedagog a vychovatel není v roli vyučujícího, jeho rolí je rádce, inspirátor a průvodce všemi činnostmi. (Pávková et al., 2014, s. 99-101)

Práce

Práce je považována za typicky lidskou činnost. Výsledkem je výtvar at' už materiální či duchovní. Vztah k práci je důležitým charakterovým rysem. Podle pracovních výsledků jsou lidé hodnoceni. Vztah k práci a osvojování pracovních dovedností je důležitou součástí výchovného působení.

Práci můžeme rozlišit na duševní a fyzickou. Každá práce obsahuje dvě složky a jedna z nich bývá převažující. Práce duševní souvisí s oblastí učení, týká se zapamatování poznatků, osvojování intelektuálních dovedností a řešení problémů. Práce manuální, neboli fyzická, se týká spíše osvojování senzomotorických, pohybových a pracovních dovedností. Na výchově k manuální práci má největší podíl rodina, poté škola a různé subjekty pro výchovu ve volném čase. V rodině je dítě vedeno k sebeobsluze, k péči o hračky či školní potřeby. Formou nápodoby si děti osvojují pracovní dovednosti dle vzoru rodičů. V rodinách však dochází k úbytku příležitostí manuálního osvojování dovedností. Situaci v rodinách v rámci školního vyučování pedagogové či vychovatelé volného času neovlivní, a pokud ano, tak jen velmi málo. Mohou však do programů dětem častěji zařazovat rozmanité náročnější

rukodělné práce. Když dojde k poznání, jaké úsilí vyžaduje manuální práce, dokáže si každý z nás více vážit výsledků práce své i druhých lidí. (Tamtéž, s. 101-102)

5 ZAŘÍZENÍ PRO VÝCHOVU MIMO VYUČOVÁNÍ

Již v první polovině šedesátých let vzrůstalo poznání, že velmi významnou oblastí života a výchovy dětí, mládeže i dospělých se stává volný čas. V Evropě začalo docházet ke vzniku prvních zařízení pro volný čas. U níže vyjmenovaných zařízení dochází k přesně stanoveným cílům ve výchově a vzdělávání. Dochází ke shromažďování obsahových a metodických poznatků z oblasti výchovy dětí a mládeže.

Rozvíjí osobnost účastníků a preventivně působí proti patologickým projevům v chování mladistvých. V polovině devatenáctého století došlo ke zlepšení a zkvalitnění nabídky zařízení volného času pro děti a mládež. (Pávková et al., 2002, s. 21)

Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Jedná se o zařízení, která zahrnují domy dětí a stanice zájmových činností. Domy mládeže mají plnit rekreační a výchovně – vzdělávací činnost skrze širokou nabídku zájmových činností. Volnočasová střediska nabízejí zájmovou činnost pravidelnou, příležitostnou, letní tábory a aktivity pro talentované děti a mládež. (Tamtéž, s. 21)

Domovy mládeže/ internáty

Tyto domy jsou určeny pro žáky středních škol, kteří nestudují v místě svého bydliště. Dochází v nich k zajišťování vedle stravování a ubytování, také k využívání volného času. Jsou součástí střední školy, nebo působí samostatně. Všechny zájmové činnosti jsou nabízeny pouze žákům, kteří o dané aktivity mají zájem, jsou tedy dobrovolné. Úkolem výchovných pracovníků je na aktivity upozorňovat a žáky vhodně zaujmout. (Tamtéž, s. 21)

Školní družiny

Do školních družin dochází děti na prvním stupni základní školy v době, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání. Školní družiny nabízí širokou škálu činností. Nejvíce však odpočinkových, rekreačních a činností spojených s přípravou na vyučování. (Tamtéž, s. 21)

Školní kluby

Kluby jsou určeny dětem středního školního věku a žákům druhého stupně základní školy. Jedná se o podobný princip jako školní družina, avšak s tím rozdílem,

že činnosti vyplývají z věku žáků, v tomto případě se jedná o činnosti rozdílné. Školní kluby fungují na základě dobrovolnosti dětí. (Tamtéž, s. 22)

Základní umělecké školy

Umělecké školy jsou určeny pro děti, mládež a dospělé, kteří se chtějí uplatnit v hudební, výtvarné, literárně – dramatické nebo hudebně – pohybové oblasti. Úkolem škol je rozšiřovat schopnosti a dovednosti účastníků. (Tamtéž, s. 22)

Jazykové školy

Zajišťují vzdělávání v oblasti cizích jazyků.

Jiná zařízení

Na ovlivňování volného času dětí a mládeže se podílí i jiné instituce. Jsou jimi zařízení ústavní výchovy, sportovní kluby, sdružení pro děti a mládež (Pionýr, Junák, YMCA) a jiná kulturní zařízení. (Tamtéž, s. 23)

6 POJETÍ VOLNÉHO ČASU VE VYSPĚLÝCH ZEMÍCH

Volný čas dětí a mládeže má ve státech Evropy tyto společné znaky: aktivitu, seberealizaci a získávání nových znalostí a dovedností.

Ve stručnosti popíši volnočasové aktivity dětí a mládeže ve vybraných zemích.

Volný čas „Dětská radost“ v Belgii

Odlišným modelem trávení volného času je „Dětská radost“, která vznikla v Belgii před více jak padesáti lety. Model je přístupný všem školákům, avšak je hlavně zaměřen na ty, kteří nemají možnost trávit volný čas za asistence dospělých a nemohou jezdit na prázdniny soukromě. Učitelé vykonávají dozor při sportovních a kulturních akcích, ale také ve volných dnech, kdy tuto činnost provádí dobrovolně a bez nároku na finanční odměnu. Aktivita organizace se považuje za součást činnosti školy. Škola pedagogy aktivně podporuje, jelikož účast dětí na akcích a programech se kladně projevuje i ve vyučování a účast pedagogů má pozitivní vliv na rozvoj osobnosti účastníků. Ke sjednocení mezi vyučovacími a mimovyučovacími aktivitami dochází ve škole i mimo ni. Model je vnímám pozitivně pro přístupnost školy, jeho „otevřenost“ a přímé spojení s okolním a sociálním světem. (Toušová, 2009, s. 52)

Volný čas ve Francii

Model volného času směřuje i ve Francii k „otevřené škole“. Program ministerstva školství má za cíl „Vzdělávání – mládeže“ a jejich naplnění každodenního volného času. Tento program umožňuje školám rozvíjet kulturní, sociálně kulturní a sportovní činnosti ve spolupráci s domy mládeže, se sdruženími občanů a kulturními institucemi.

Avšak existují i rozličná pojetí, která děti a mládež získávají pro společenský život v regionu i pro kulturní a sportovní aktivity:

- Kulturní střediska a domy obcí – nejsou určena jen pro děti a mládež, ale i pro dospělé.
- Střediska volného času dětí – mezi jejichž součástí patří centra volného času, domy dětí, kluby, knihovny, nebo dílny pro technickou činnost.
- Domy kultury a mládeže klubového typu – rozvíjí klubové a zájmové činnosti účastníků směřované ke kulturním aktivitám, tělovýchově a sportu, také

k aktivitám vědecko – technickým, sociálním a rekvalifikačním, ekologickým a turistickým.

- V městských čtvrtích jsou kluby mládeže s větším počtem neadaptovaných dětí a mládeže – jejich funkce je spíše preventivní, poněvadž působí ve volném čase mladých lidí, starají se o jejich další vzdělání a pomáhají při zisku pracovních příležitostí.

Ve Francii mají širokou nabídku dalších služeb pro mládež: ubytovny, nebo turistické noclehárny pro mladé lidi.

V době letních prázdnin jsou otevřena střediska pro děti ve věku od 6 do 17 let a některá jsou již přístupná dětem od 4 do 18 let. Nazývaná jsou jako prázdninová střediska.

Děti a mládež za pomoci dospělých mají různé volnočasové akce v galeriích, muzeích či tělovýchovných zařízeních. (Tamtéž, s. 53)

Volný čas v Německu

V Německu patří k možnostem trávení volného času pro děti a mládež „kluby mládeže“ nebo „domy mládeže“. Tato zařízení poskytují různorodou nabídku kroužků, kurzů, seminářů, práce v dílnách anebo kulturních představení. Věnují se také mládeži ohrožené drogami, mládeži nezaměstnané a pomáhají dětem přistěhovalců. K jejich společnému rysu patří všeobecná přípustnost a rozvoj zájmů.

Do jiné kategorie spadají místa pro shromažďování mládeže, finančně podporované spolkovou vládou. Střediska tak doškolují, pořádají semináře a fóra, ověřují nové metody práce, včetně nezaměstnanosti.

V Německu jsou velmi populární dětská hřiště, která jsou veřejná, avšak mají i hřiště dobrodružná, aktivní a tvořivá.

Velkému zájmu se v posledních letech těší návštěvy parků volného času. Tyto parky jsou přístupné osobám různého věku. Jsou zřizovány v městských parcích, v lesích, u řek, v botanických nebo zoologických zahradách. Parky zážitkové, které jsou určeny výhradně dětem a mládeži se budují mimo město. K posledním typu parků řadíme v Německu herní parky, kde najdeme např. lanové aktivity. (Tamtéž, s. 54)

Volný čas v Izraeli

V Izraeli je pojetí volného času odlišné od evropských zemí. Ve škole i mimo školu jsou děti a mládež vedeni k tomu, aby u nich docházelo k posilování vědomostí, dovedností, postojů, návyků a zájmů.

Učí se využívat volný čas k rozvoji vlastní osobnosti.

K morálnímu, tělesnému a individuálnímu rozvoji, ale také k odpočinku ve volném čase. Ke všem činnostem dochází za dohledu pedagogů.

K estetickému zdokonalení dochází hudbou, tancem a divadlem.

K sociálnímu rozvoji dochází při kolektivních hrách, ve službách společnosti a školních klubech.

Odpočinek navozují specifickým rozjímáním, sebepoznáváním a zklidněním venku či v místnosti. (Tamtéž, s. 56)

Volný čas ve Skandinávii „Fridit Stockholm“

Typickým představitelem tohoto modelu je představa odklánějící se od školního prostředí. Model je určený dětem, mládeži, ale také dospělým. K organizátorům patří komise, která je složená z představitelů jednotlivých politických stran ve městské radě. Nazývána je jako Ústřední výbor volného času. Výbory mají plnou moc a rozhodují o záležitostech své lokality. Politický program pro „Fridit Stockholm“ přináší rámcové informace pro různé aktivity.

Společné je pro ně:

- Přispění k realizaci společného soužití
- Respektovat právo jedince žít ve městě a podporovat jej v zapojení se do společenského dění
- Lidem nabízet smysluplné využití volného času
- Rozhodovat v souladu se zkušenostmi a přáním znevýhodněné menšiny před většinou
- Podporovat výměnu zkušeností a myšlenek, týkajících se volného času

V tomto programu dochází k přípravě podmínek pro různá hnutí, nebo k organizaci sportovní činnosti, kde dochází k vytváření spolupráce mezi organizacemi a městskými úřady. Dochází k předávání vědomostí a dovedností a rozvoji znalostí občanů o různých jevech, problémech společnosti a určitých lokalit. (Tamtéž, s. 55)

7 MOŽNÉ KOMPLIKACE PŘI VÝBĚRU VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT

Rodinná výchova

- **Vliv autoritativní výchovy**

Máme různé typy rodičů, někteří jsou shovívaví, jiní přísní. Další jsou méně či více starostliví. Někteří rodiče se domnívají, že pokud budou přísní a budou vést své dítě k disciplíně, bude jejich výchova lepší a dochází tak k naprostému podrobení dítěte vůči jejich autoritě. Tento postoj je označován jako autoritativní. Postojem rodiče určují, co bude jejich dítě dělat, kam smí jít a s kým se smí stýkat. Vyžadují poslušnost a nedovolují mu vyjádřit názor odlišný od jejich vlastního.

Rodina se svými dítětem sdílí společné city, společné chvíle a dochází k osvojování rodinných návyků. To, co dítě získá během vývoje v rodině, si ponese s sebou celým životem. Dochází tak k přebírání citových vztahů, se kterými je u dítěte vytvářen duševní vývoj. (Kubička, 1959, s. 23)

Nadměrná shovívavost

Oproti autoritativnímu rodiči, který vládne svému dítěti, u nadměrně shovívavého rodiče vládne dítě rodiči. Když je rodič nadměrně shovívavý, může dojít tak daleko, že dítě ovládá rodiče a ti mu někdy přímo posluhují a příliš málo od něho žádají. Jakožto shovívaví se vyznačují babičky a dědečkové, jelikož nepociťují takovou zodpovědnost za vnučku či vnuka, jako když byli sami rodiči. Jde jim spíše o potěšení. Někdy však jde o odlišnou výchovu rodičů. Otec zakazuje a matka dovolí, to co otec zakázal. Vzniká tak napětí mezi rodiči, jelikož dítě si vybere možnost sobě příjemnější. Pokud je postoj rodičů přílišně shovívavý, vede to k nekázní a k nerespektování ve škole. Děti jsou sobecké, náročné a vše vymáhají výlevy a hysterickým pláčem. (Tamtéž, s. 26)

Přílišná starostlivost

Starostlivé bývají matky, které dlouho dítě nemohly mít. Pro spoustu žen je to tak jediné citové uspokojení v životě. Příliš starostliví rodiče zabraňují dítěti ve styku s životní zkušeností, která není vždy radostná. Dítě se tímto stává nesamostatným bojácným a je bezradné, pokud je odkázáno samo na sebe. (Tamtéž, s. 28)

Velká náročnost

Na dítě jsou kladeny vysoké nároky ze strany rodičů. Pro mnohé je dítě tím nejcennějším v jejich životě. Rodiče tak někdy kladou na dítě velké požadavky, a to i přesto, že není v jeho silách je splnit. Musí se dobře chovat, mít samé jedničky, hrát na hudební nástroj a celkově vynikat před ostatními. Taková výchova vede k tomu, že si dítě přijde méněcenné, nedokonalé. To, že nemohou dosáhnout vytouženého cíle, kladeného na ně ze strany rodičů, je činí mrzutými a podrážděnými. (Tamtéž, s. 29)

Neuropsychická labilita

Může zde dojít k celé řadě potíží jak duševních, tak tělesných. K oslabení nervového systému může dojít z vyčerpání, z nevyspaní, ze špatných podmínek doma či ze strachu. Děti bývají podrážděné a jakýkoliv negativní podnět je vyvede z jejich dobré nálady.

Pokud je dítě nervózní a má strach, tak nejčastějším projevem je lekavost a těkavost. Děti, které jsou nervózní, mají problémy se soustředěním, problémy s rychlým vnímáním a potřebují individuální pozornost. (Teyschl, Brunecký, 1964, s. 203-204)

Sluchové postižení

Žák se sluchovým postižením může mít horší prospěch. Ten však nemusí být dán sluchovým postižením, ale přidruženými aspekty. Mezi ně můžeme řadit zhoršený zrak, nebo jiné přidružené onemocnění. Někdy může být neúspěch žáka zapříčiněn přetěžováním při jeho volnočasových aktivitách a on poté bere školu jako místo odpočinku. Toto žákovi ubírá jeho svědomí a známky snahy. (Šrámková, 2006, str. 36)

Lhostejnost školáka

Pomoci překonávat neschopnost, nepřipravenost a nezájem žáka pozitivně realizovat svůj volný čas – to nazýváme lhostejností. Je nutné pro ně připravit několik nabídek, zaujmout je a učit je. Důležitým aspektem je podpora ze strany dospělých. Musí děti učit spoléhat sami na sebe, aktivně odpočívat a relaxovat. (Tamtéž, s. 37)

Přístup učitele

Je důležité, aby v době vyučování učitel nahrazoval dítěti rodiče i po stránce citové. Není vhodné, aby mezi dětmi dělal rozdíly v oblíbenosti. Každému by se měl věnovat stejně a všechny by měl mít stejně rád. Měl by dětem zadávat takové úkoly, které jsou

svou náročností přiměřené schopnostem jeho žáků a lze tak tedy očekávat dosažení úspěchu. Není to vždy snadná úloha, jelikož děti handicapované a předchozí výchovou mnohdy narušené, kladou větší nároky na jeho trpělivost. Pedagog by také měl umět nabídnout dětem vyšší míru přímé podpory, pobídky a povzbuzení. (Tamtéž, s. 38)

8 TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

Tato kapitola je zaměřena na možnosti trávení volného času sluchově postižených. Je soustředěna na oblast sportu, kultury, umění a ostatních zájmových činností pro sluchově postižené.

8.1 Kultura neslyšících

Neslyšící mají vlastní kulturu a vlastní komunitu. S komunitou neslyšících jsou spojovány tři základní rysy:

- postižení sluchu
- vzájemná podpora členů
- komunikace v národním znakovém jazyce

Pokud budeme chtít poznat tuto komunitu, je nutné poznat její potřeby a mít alespoň základní povědomí o tom, co kultura neslyšících znamená. Dodržování pravidel, tradic a mravů jiné kultury napomáhá zabránit zbytečným nedorozuměním.

Jazyk je v kultuře neslyšících velmi specifický. Stejně tak celkový koncept, který je postaven na vizuální organizaci světa. Dříve byl znakový jazyk pro předávání kultury nevýhodný, jelikož jej nešlo zaznamenat. K zachování tradice bylo nutné osobní setkání, a tak docházelo k předávání prvků kultury z člověka na člověka. V dnešní době dokáže moderní technika zaznamenat projev ve znakovém jazyce. I přes všechny vymoženosti dnešní doby je stále nejfrekventovanějším udržováním kultury neslyšících osobní kontakt – setkávání v klubech, ve školách nebo na akcích pro sluchově postižené.

K rozvoji kultury neslyšících dochází převážně v klubech a organizacích neslyšících, jelikož je zde prostor pro snadnou interakci, pro komunikaci ve vlastním jazyce a právě zde mizí jakékoli komunikační bariéry. Neslyšící pořádají sportovní turnaje, soutěže, diskotéky, tábory, plesy anebo společně cestují. Dodržují speciální zvyklosti a pravidla chování. Velkou oblibu má pantomima, filmy, divadelní představení tlumočená do znakového jazyka. Jelikož lidská tvořivost a zvědavost nezná mezí, mohou neslyšící ve volném čase prostřednictvím tlumočení „poslouchat“ hudbu. (Kosinová, 2008, s. 20-33)

8.2 Klubová činnost

Existuje mnoho spolků pro neslyšící, které mají dlouholetou tradici a jsou velmi rozšířené. Neslyšící se rádi do nejrůznějších klubů a spolků sdružují, protože zde opadá komunikační bariéra. V nich se mohou sluchově postižení společně věnovat

nejrůznějším aktivitám, jako je například bowling, turistika nebo šipky. Kluby často pořádají pro své členy přednášky o zajímavých tématech, různé turnaje a soutěže, nebo jiná společná setkání. Kluby neslyšícím umožňují přirozený kontakt s lidmi a naplňují jejich potřebu popovídat si, sdělovat si informace.

Různé kluby po celé České republice:

- **I. Pražský sportovní klub neslyšících, o.s, Praha**

V roce 1922 vznikl sportovní kroužek pražských hluchoněmých, kteří hledali organizované sportovní využití v rámci vlastního sdružení. Od tohoto data došlo k propagaci sportu neslyšících v celé Československé republice.

Dnes má tento klub nepřeberné množství sportovního vyžití pro své členy. Patří mezi ně – alpské lyžování, atletika, futsal, joker, kopaná, orientační běh, plavání a spousta dalších sportů. (Historie I. Pražského klubu neslyšících, o. s., Praha, online, cit. 2015-01-31)

- **Sportovní klub neslyšících Brno**

Tento klub měl být založen v roce 1927, avšak z důvodu nedostatku hráčů se založení klubu neuskutečnilo. Proto byl oddíl založen až na začátku roku 1932 jako SK hluchoněmých AFK Žižka Brno. V roce 1934 došlo k osamostatnění klubu jako Sportovní klub hluchoněmých Brno.

Činnosti, které je možné v klubu navštěvovat a závodně se jich účastnit – fotbal, turistika, stolní tenis, lední hokej, volejbal, kuželky, šachy, házená, bowling, lyžování klubu a mládeže.

Od roku 2003 nese klub název Sportovní klub neslyšících a jejich sportovní nabídky se rozšířily o beach volejbal, badminton, futsal, nohejbal a atletiku. (Historie sportovního klubu neslyšících Brno, online, cit. 2015-01-31)

- **Spolek neslyšících v Plzni**

Jedná se o organizaci, která podporuje sluchově postižené spoluobčany. Spolek vznikl v roce 1917 na základě požadavku neslyšících. Dochází zde ke spolupráci s ostatními organizacemi a spolky, které pracují se zdravotně postiženými spoluobčany.

Spolek zajišťuje pořádání kulturních, společenských a sportovních akcí. (Historie spolku, online, cit. 2015-01-31)

8.3 Sport

Další důležitou a velmi významnou součástí života neslyšících je sport. Je celá řada soutěží, kam je možné se přihlásit a poměřit síly se svými vrstevníky. Neslyšící sportovci se setkávají při různých kláních na vnitrostátní i mezinárodní úrovni.

Při školách pro sluchově postižené jsou kroužky volejbalu, fotbalu či jiných sportů. Ve městech se otevírají kluby, které většinou sdružují různé sporty (fotbal, lední hokej, bowling).

Pro sluchově postižené žáky základních škol jsou každý rok pořádány Celostátní sportovní hry sluchově postižených žáků. Pro studenty středních škol pro sluchově postižené je organizována soutěž - Celostátní sportovní hry sluchově postižené mládeže.

Mezi neaktivnější sportovní kluby neslyšících je možné zařadit klub neslyšících v České republice Skivelo, který sdružuje sportovce v různých odvětvích: v cyklistice, šachu, fotbalu, atletice, lyžování či v bowlingu.

Dochází k pořádání šampionátů na mezinárodní úrovni. Mistrovství světa či Evropy neslyšících se koná v atletice, stolním tenise, plavání, cyklistice, orientačním běhu, badmintonu a mnoha dalších sportech.

K hlavním vrcholům sportovního světa sluchově postižených řadím Deaflympiádu. K první Deaflympiádě došlo v roce 1924 v Paříži ve Francii a budoucí Deaflympiáda se bude konat v letošním roce 2015 na Sibiři. Bude již 18. zimní Deaflympiádou. Je dělena na letní a zimní odvětví. (Deaflympiáda, online, cit. 2015-01-29)

8.4 Kultura a umění

Sluchově postižení lidé jsou velmi ovlivněni vizuálním vnímáním. Pantomima je pro neslyšící vyjádřením dramatické formy umění. Máme mnoho divadelních – amatérských, ale i profesionálních souborů pantomimy. K nejznámějším divadelním souborům je možné řadit brněnskou Pantomimu S. I.. Soubor, který byl založen v roce 1981 a má ve svém repertoáru několik celovečerních autorských her a pořadů pro děti a mládež.

NEPANTO Praha patří do divadelních souborů pro neslyšící. Byl založen v roce 1973 skupinou neslyšících herců na JAMU.

Pantomima je řazena k přehlídkám tvorby neslyšících, kupříkladu festival Mluvící ruce. Pořádá jej Česká unie neslyšících a v roce 2014 se uskutečnil již 17. ročník.

Profesionální divadlo pro neslyšící bylo založeno v roce 2002. Jeho zázemí se nachází v Brně. Jedná se o Divadlo - Neslyším. Mezi herci jsou absolventi JAMU.

V dnešní době dochází k tlumočení hudby, vyprávění příběhů ve znakovém jazyce a pořádání společenských plesů. (Mluvicí ruce, online, cit. 2015-01-29)

8.5 Ostatní zájmové činnosti

Mezi koníčky sluchově postižených patří mnoho dalších aktivit, které jsou velmi podobné volnočasovým aktivitám slyšících. Sluchově postižení se věnují kresbě a malování, fotografování, rádi cestují, tančí, pořádají turistické výpravy, věnují se horolezectví, navštěvují skautské oddíly, věnují se ručním pracem a mnoho dalšího.

Četba

Porozumění textu se odvíjí od dosavadních zkušeností. Čtení se odvíjí od souhry několika nezbytných činností, mezi ně řadíme – zrakové rozlišení tvarů, sluchové rozlišení hlásek a slabik, zrakovou i sluchovou paměť, orientaci v čase a prostoru, smysl pro rytmus, schopnost slučovat jednotlivé složky v funkční celky, nebo je naopak rozkládat. Po osvojení znalosti grafického vyjádření slov je nezbytné, aby dítě umělo přetvářet mluvenou řeč takovým způsobem, aby text četlo a chápalo i jeho obsah.

Nevýhodou sluchově postižených je nedostačující funkce sluchového ústrojí, které není schopno plnohodnotně zajistit příjem i zpracování zvukových informací.

Je důležité, aby dítě četlo knihu, která je pro něj něčím zajímavá. Může být doplněna o zajímavé obrázky, poutavý text nebo stačí jen oblíbený pohádkový hrdina. Při četbě dochází k rozšíření slovní zásoby, děti se pak lépe vyjadřují. K zaznamenání knih, které dítě přečetlo, je nutné vést čtenářský deník, kde dítě a mladiství zrekapitulují děj a procvičí se v psané formě vyprávění. (Pávková et al., 2002, s. 51)

Klidné hry (hry námětové, konstruktivní, společenské)

Ke klidným hrám řadíme takové, které jsou výbornými didaktickými pomůckami. Dochází k rozvoji konstruktivní pozornosti, vnímání, paměti a manuální činnosti. Velmi oblíbenou hrou je stavebnice Merkur, která je kvalitní hrou pro děti v každém věku. K dalším hrám, u kterých dochází k rozvoji výše zmíněných znaků, je hra Lego.

Relaxační cvičení

Relaxace je pro zdravý životní styl nezbytná. Používá se několik metod, jak správně odpočívat. Mezi základní a nejčastěji používané cvičení řadíme uvolnění svalového napětí, jógové a dechové cvičení a autogenní trénink s masážními technikami.

Média

Neslyšící mají možnost pomocí teletextové strany 888 mít u filmu, seriálu nebo jiného pořadu skryté titulky. Nedojde ke zrušení podoby vysílání, navíc i sluchově postižení ví, o čem pojednává děj. Nejvíce titulků k pořadům má veřejnoprávní televize, avšak již komerční stanice tuto službu ke svým pořadům zahrnují. Skryté titulky jsou dobré, jelikož neslyšícímu poskytují usnadnění pro porozumění děje. Dochází k rozšíření vzdělanosti a znalosti světa kolem nás. Neslyšícím lidem, kteří mají malou znalost českého jazyka, titulky pomáhají. Seznámí se tak s větnou skladbou a rozšiřují pasivní slovní zásobu.

Někteří neslyšící mají malou znalost češtiny, a tak i malou slovní zásobu. I pro ně jsou určeny titulky. Když například porozumí jen pár slovům z celé věty, mohou si děj dle obrazu domyslet a představit si ho. I tímto dochází k rozšiřování a upevňování slovní zásoby.

Hudba

Zvukovou vlnu mohou vnímat i lidé s nedoslýchavostí nebo s hluchotou i hluchoslepotou. U těchto lidí jsou více rozvinuty ostatní smysly. Jde hlavně o rozvoj hmatu. Tito lidé vnímají dopadající zvukové vlny celým povrchem těla daleko intenzivněji. Lidé mají naprosto mylnou představu, že s neslyšícími lidmi nelze pracovat v oblasti terapie hudbou či tancem. Rytmus dokáží lidé vnímat bosýma nohama nebo dlaněmi opřenými o dřevěné obložení sálu. (Muzikoterapie, online, cit. 2015-01-29)

Výtvarná činnost

Pro neslyšící slouží výtvarná činnost jako sdělovací prostředek, kde mohou projevit svou kreativitu nebo vyprávět příběh, který bude zřejmý všem.

Skauting

Vede děti, mládež a kohokoliv jiného k dodržování pravidelných setkání. Ve skautském oddíle tráví jedinci volný čas zábavnou a naučnou formou. Zaměřují se na

sportovní aktivity, vzdělávací hry, poznávání přírody, nacházení nových řešení – učí se vařit, postarat se sami o sebe v obtížných situacích.

V Praze je skautský oddíl Potkani, kam mohou docházet děti neslyšící, ale i děti slyšící. Tento oddíl patří k základní škole Výmolova na Praze 5.

PRAKTICKÁ ČÁST

9 HISTORIE PRVNÍ ŠKOLY PRO HLUCHONĚMÉ V ČECHÁCH

Úplně první škola v Čechách byla založena 7. 12. 1786. Jmenovala se Ústav pro hluchoněmé v Praze a začínala se šesti chovanci ve věku od 6 do 36 let. Karel Berg zde od roku 1787 učil děti pomocí prstové abecedy číst a psát. Pomocí znaků se ohluchlí a nedoslýchaví učili i artikulaci.

Počet chovanců v Praze se zvyšoval, a proto byl pro školu zakoupen Faustův dům na Karlově náměstí. Skutečný génius znakového jazyka Václav Frost předběhl svoji dobu a zavedl bilingvální výuku – znakový jazyk používal při vyučování některých předmětů, současně vyučoval artikulaci, čtení a psaní. Frost si byl plně vědom, že neslyšící potřebují oboje. Mimo slyšících učitelů v té době pracovali ve škole také neslyšící učitelé, kteří byli pro žáky mluvním vzorem neslyšících.

Další učitel Václav Kořátko byl považován za jednoho z nejvýznamnějších českých učitelů neslyšících. Napsal první české učebnice pro neslyšící - slabikář, tři sešity mluvnických cvičení a sbírku povídek.

Pro vzdělávání neslyšících svými prostory postupně přestal stačit Faustův dům, a proto bylo rozhodnuto postavit novou školu. V ulici Holečkově na Praze 5 byl postaven ústav, který slavnostně otevřeli 28. února 1902.

V této škole, neboli ústavu, jak se mu říkalo, probíhala výuka pomocí znakového jazyka. Učitelé byli přesvědčeni o jeho velkém významu při výuce ohluchlých a neslyšících dětí. Ve druhé polovině 19. století se začali ve škole pracovat neslyšící učitelé. Tento trend na této škole přetrvává až do dnešní doby. (Historie školy, online, cit. 2015-02-02)

10 CHARAKTERISTIKA A POPIS ŠKOL

10.1 Popis terénu šetření a charakteristika výzkumného vzorku

Popis terénu šetření

Šetření jsem prováděla ve dvou školách pro sluchově postižené. První šetření probíhalo ve škole v Holečkově ulici v Praze 5 a druhé ve škole ve Štefánikově ulici v Hradci Králové.

Mateřská, základní a střední škola pro sluchově postižené, Holečkova 4, Praha 5

Děti se sluchovým postižením se vzdělávají v mateřských, základních a středních školách pro sluchově postižené. Při vypracování diplomové práce jsem vycházela z věkové skupiny dětí mladšího školního věku ze základní školy pro sluchově postižené. Vzhledem ke zlepšení možností protetiky a v rámci integrace pro sluchově postižené děti, jsou kritéria pro zařazení do škol přehodnocena.

U řady dětí s těžkou nedoslýchavostí, je v současnosti vada sluchu pomocí sluchadel natolik kompenzovaná, že tyto děti mohou navštěvovat školu běžného typu.

Děti neslyšící i nedoslýchavé jsou zařazovány do běžných škol formou integrované výuky.

Cílem diplomové práce a jejího šetření je zjistit, jak je dítě mladšího školního věku se sluchovým postižením ovlivňováno rodinným, školním a mimoškolním prostředím. Tedy jak se to odráží ve výběru volného času a v jeho chování.

Škola je pro každé dítě potřebná, obohacuje jej o nové poznatky a zkušenosti. Pomáhá jim s přípravou na zvládnutí úskalí každodenního života a připravuje je na budoucí povolání.

Často si tuto skutečnost dítě neuvědomuje, a je nutné mít kolem sebe lidi, kteří ho v určitém směru vedou a pomáhají mu k uvědomění si sebe sama. Rodiče jsou pro dítě jako ochránci. Zabezpečují jej po stránce ekonomické, ale hlavně po stránce citové. Rodina dítěti dává pocit bezpečí, sociální jistoty a lásky. U dětí se sluchovým postižením je největším handicapem především složitá komunikace s většinovou společností, tedy se slyšícími lidmi.

Komunikační bariéra vede ke vzniku komunity lidí se sluchovým postižením s vlastním jazykem a kulturou. Řada neslyšících se proto nesnaží integrovat do

okolního světa, protože mu nerozumí a cítí se v něm jako cizinec. Můžeme se proto setkat spíše s volnočasovými aktivitami nabízenými v rámci škol.

V mém pozorování mne zajímalo hlavně to, zda a jak dětem rodiče pomáhají při výběru volnočasových aktivit a zda s nimi probírají, co je zajímavé, nebo jak by se jim líbilo trávit jejich volný čas. Důležité je mít možnost projevit své přání.

Získáváním zkušeností ve vzdělávání sluchově postižených vytváří škola metodiku tak, aby absolventi školy byli schopni fungovat ve slyšící společnosti a odpovídajícím způsobem se do ní zapojit.

Škola spolupracuje s Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy Praha při přípravě budoucích pedagogů, s Lékařskou fakultou Univerzity Karlovy Praha při přípravě lékařů. Jejich cílem je vzdělávat všechny absolventy tak, aby byli schopni komunikovat se sluchově postiženými a v případě potřeby zjistit včasnou diagnostikou sluchovou vadu. Učitelé jsou plně kvalifikovanými odborníky pro práci se sluchově postiženými. Škola spolupracuje s ostatními školami pro sluchově postižené v ČR a také se školami v Bratislavě, ve Vídni a v Berlíně.

Škola je státní, přímo řízená Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Škola disponuje nejmodernějšími pomůckami, má řadu učeben a sportovních zařízení. Na škole probíhá bilingvální a orální vzdělávání.

Dětem se sluchovým postižením a jejich rodičům se škola snaží pomáhat od doby zjištění sluchové vady ve spolupráci se speciálně pedagogickým centrem, kde pracuje logoped, foniatr, psycholog, sociální pracovníce a pediatr. Po ukončení základní školy se mohou žáci dále vzdělávat na středním odborném učilišti, střední odborné škole nebo v odborném učilišti v celé řadě oborů. Škola poskytuje vzdělávání i dětem s kombinací dalšího postižení. Je bezbariérová a je situována v blízkosti centra Prahy, na Smíchově. Zaměstnanců je ve škole 87, z toho 43 učitelů.

Ve škole je provozováno velké množství zájmových kroužků. Jsou organizovány školy v přírodě, kurzy lyžování nebo zahraniční exkurze.

Součástí školy je:

- Speciálně pedagogické centrum
- Mateřská škola
- Základní škola
- Střední škola
- Internát
- Jídelna

Speciálně pedagogické centrum má za úkol zabezpečovat poradenské, diagnostické a metodické činnosti pro sluchově postižené děti, jejich rodiče a pedagogické pracovníky. K hlavní náplni práce patří včasné odhalení problému ve spolupráci se zdravotnickými zařízeními se speciálně pedagogickým centrem a poradenskou službou rodině.

Vzdělávací program v **Mateřské škole** pro sluchově postižené je zpracován podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání ve dvou verzích – pro orální způsob komunikace a pro bilingvální způsob komunikace.

Do **základní školy** jsou přijímány děti s různými typy a stupni sluchové vady. Součástí učebního plánu jsou i dvě hodiny logopedické péče, popřípadě hodiny znakového jazyka. Vyučování je zajištěno bilingválně. K dispozici jsou žákům moderní odborné učebny.

Střední odborné učiliště má několik učebních oborů, kam se mohou žáci hlásit. Patří mezi ně cukrář, kuchař, pekař, strojní mechanik, čalouník, lakýrník a malíř.

Internáty školy zajišťují žákům volný čas. Internáty jsou umístěné v rekonstruovaných půdních prostorách školy. Děti mateřské školy mají internát v přízemí budovy.

Ubytování žáků na základní škole je ve třílůžkových pokojích. Každá skupina má svoji klubovnu a kuchyňku. Klubovna je místo, kde se odehrává veškeré dění na internátu. Dochází zde k přípravě na vyučování, hrám a dalším výchovně vzdělávacím činnostem. Místnost je vybavena televizorem, DVD přehrávačem, počítači a pomůckami pro hry a vzdělávání.

Ubytování žáků na střední škole je ve dvoulůžkových pokojích. Pokoje jsou vybaveny malou koupelnou s vlastním sprchovým koutem a toaletou. Klubovna je místnost, která slouží k relaxaci a ke studiu žáků. K internátu patří kuchyňka, která je pro mládež volně přístupná.

Mimo internát je ve škole školní družina a školní klub pro pražské žáky základní školy.

V internátech probíhá výchovně vzdělávací činnost, která je zaměřena na osvojování a dodržování zdravotně-hygienických zásad a návyků, tělesné i duševní práce při přípravě na vyučování a při zájmových činnostech. Děti a mládež jsou vedeni k pomáhání a ohleduplnosti k druhým.

Činnosti internátu jsou zaměřeny na ochranu zdraví, přírody a životní styl. Konají se besedy na aktuální téma nebezpečí návykových látek nebo problému šikany.

Žáci a mládež mají na výběr z velkého počtu volnočasových sportovních aktivit. Např. plavání, kopaná, výtvarný a poznávací kroužek. Konají se besídky, karnevaly a diskotéky. Žáci mají možnost poznat různá místa v Praze, účastní se různých výstav a kulturních akcí. (Výroční zpráva, online, cit. 2015-01-30)

- **Mateřská, základní a střední škola pro sluchově postižené, Štefánikova 549, Hradec Králové**

Škola je umístěna v několika budovách. Hlavní budova se nachází ve Štefánikově ulici a je z roku 1991. Škola spolupracuje s fakultou Univerzity Karlovy v Hradci Králové, s Filozofickou fakultou v Praze a Pedagogickou fakultou v Brně.

Na škole v rámci cílené výuky dětí se specifickými vzdělávacími potřebami mají ve výběru bilingvní program vzdělávání pro děti s těžkou sluchovou vadou, oddělený program výuky pro děti se středně těžkou sluchovou vadou a s kochleárním implantátem.

Vzdělávání probíhá ve všech činnostech a situacích, které se v průběhu dne vykonávají ve spontánních i řízených aktivitách. Specifickou formu představuje řízená činnost, při které pedagog ve speciální třídě naplňuje vzdělávací cíl formou - záměrného a spontánního učení. Vše je založeno na aktivní účasti dítěte, na jeho smyslovém a prožitkovém vnímání.

Součástí školy je:

- Speciálně pedagogické centrum
- Mateřská škola
- Základní škola
- Střední škola
- Školní družina
- Internát
- Jídelna

Škola zajišťuje:

- Individuální logopedickou péči
- Výuku českého znakového jazyka
- Poradenskou péči prostřednictvím SPC
- Odbornou péči foniatra z Fakultní nemocnice v Hradci Králové
- Možnost úpravy rozvrhu pro každodenně dojíždějící žáky
- Pestrou nabídku mimoškolních zájmových aktivit

Mateřská škola se dělí dle dvojího zaměření. V jednom oddělení se pedagožky věnují dětem s těžkou sluchovou vadou a ve druhém oddělení poté pečují o děti nedoslýchavé, o děti s kochleárním implantátem a o děti slyšící s vadami řeči.

Výuka a výchova je v **základní škole** založena na stejném předpokladu jako u dětí slyšících, kde se předpokládá jako samozřejmost to, že se mezi rodiči a dětmi v raném věku vytváří citové vazby a silné sociální vazby. Ty vznikají na základě vzájemné interakce a komunikace. Cílem školy není pouze naučit žáky dobře mluvit, ale vidět před sebou budoucnost. Člověka, který má být schopen samostatně si zvolit profesi, vzdělávat se, najít zaměstnání, partnera, vychovat děti a najít si místo ve společnosti a aktivně žít.

Na střední škole v Hradci Králové je možné studovat předškolní a mimoškolní pedagogiku, reprodukční grafiku, nábytkářskou a dřevařskou výrobu, podnikání, truhláře, uměleckého truhláře, kuchaře - číšníka, cukráře, potravinářskou výrobu.

Internát je určen pro žáky mateřské, základní a střední školy. Nachází se v budově propojené se školou, tudíž děti ubytované na internátu nemusí opouštět budovu školy.

Děti a žáci jsou ubytováni v buňkách, které se skládají ze dvou ložnic, sociálního zařízení a obývacího pokoje. Na patře je umístěna společenská místnost.

Režim na internátu je uzpůsoben věku dětí a mládeže, řídí se Vnitřním řádem internátu.

Stravování je zajištěno po celý den formou školní jídelny.

Volný čas děti tráví nejen na pokojích, nebo v klubovně, ale mohou také využít hřiště, tělocvičnu, počítačovou učebnu a vybavenou keramickou dílnu.

Vychovatelé vedou různé kroužky v době volnočasových aktivit. Například kroužky vaření, šití, keramické. V oblasti sportu je možné využít kroužků volejbalu, plavání, střeleckého, nebo cyklistického.

Škola se účastní projektu „Bydlíme jako doma a žijeme mezi Vámi“ ve spolupráci s Magistrátem města Hradec Králové, kdy skupina dětí s vychovatelkou bydlí v běžném bytě ve městě a hospodaří a žije jako rodina. Tento byt je nazýván Jablíčko. (Výroční zpráva, online, cit. 2015-01-30)

11 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU

Vzorek tvořili pedagogové ze škol pro sluchově postižené v ulici Holečkova na Praze 5 a v ulici Štefánikova v Hradci Králové.

Po představení výzkumného terénu přichází ke slovu charakteristika zkoumaného vzorku: U pedagogů a vychovatelů byla použita metoda dotazníků. Výzkumný vzorek tvořilo 28 pedagogů.

11.1 Popis použité metody a techniky

- **Dotazník**

Jedná se o způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí mezi pracovníkem nebo diagnostikem na jedné straně a na druhé straně zkoumanou osobou. Dotazník je používán jako nejfrekventovanější metoda ke zjišťování údajů. Hlavní podstatou dotazníku je uspořádaný soubor otázek, předkládaný písemně a předpokládající písemné odpovědi. V dotazníku je možné pokládat otázky uzavřené, kdy respondent odpovídá ano – ne – nevím nebo ano – spíše ano – spíše ne - ne, k nejčastějším formám patří zaškrťování. Dále se používají otázky otevřené, které umožňují rozsáhlejší odpovědi, nebo je možnost použít kombinaci otázek uzavřených a otevřených.

Dotazník patří k nejběžnějšímu způsobu zjišťování a sběru dat pro různé typy průzkumů. Je složen ze skupin otázek, jejichž cílem je získat názory a fakta od respondentů. Výsledná data je možno mnohem jednodušeji zpracovat. Ovšem i přes výhody může být zpracování a vyhodnocení dotazníku složité, obzvláště pokud jej nezpracovává odborník. Otázky mohou být špatně formulovány, navržené odpovědi nemusí poskytovat prostor pro validní formu zhodnocení. (Dotazník je, online, cit. 2015-02-15)

Výhody dotazníku:

- Jedna z nejlevnějších metod výzkumu
- Jednoduché zpracování a vyhodnocení
- Nejméně dotěrná metoda výzkumu
- Jednoduché vyplnění pro respondenty

Nevýhody dotazníku:

- Může být obtížné získat respondenty
- Snadnější je vyplnit nepravdivé informace
- Návrat dotazníku se snižuje poštovním doručováním
- Není možný přímý kontakt s respondentem
(Dotazník je, online, cit. 2015-02-15)

- **Základy vytváření dotazníku**

Ihned na začátku by měl dotazník respondenta upoutat. Neměl by ho odradit. Na začátku by měly být položené otázky, které respondenta osloví, uprostřed dotazníku by měly být stěžejní otázky - ty které vyžadují soustředění a na konci dotazníku by měly být otázky méně závažného charakteru.

Na začátku každého dotazníku by měl tazatel uvést stručný popis své práce, respondenta by měl slušně oslovit, představit se a sdělit, proč daný dotazník vypracovává a požádat o jeho vyplnění.

Dotazník by měl být složen maximálně z 20 otázek, jejich větší počet respondenta odradí a nemusí je poté vyplňovat dle pravdivosti. Otázky by měly být formulované jednoznačně, jednoduše. Je lepší se vyvarovat dvojitých záporů a nejednoznačných slov. (Gavora, 2000, s. 99-100)

Jaký by měl dotazník být:

- Srozumitelný
- Přehledný
- Jednoduchý na vyplňování
- Dobře orientovaný
- Graficky upravený

Otázky by měly být:

- Jednoznačně formulované, výstižné a v jednoduchých větách. Je dobré, vyvarovat se dvojitých záporů a nejednoznačných slov jako občas, někdy, několik a dalších.
- Srozumitelné, je třeba vžít se do role dotazovaného.
- Stručné, používat bychom měli krátké a stručné věty.
- Validní, ptát se na to, co potřebujeme zjistit.
- Vyhnout se užívání sugestivních otázek, tedy takových, které svou formulací nabádají k odpovědi.

- Vyvarovat se haló efektu, aby v řadě nebylo několik příbuzných otázek za sebou. (Dotazník je, online, cit. 2015-02-15)

Cílem dotazníku je zjistit, zda dětem s výběrem volného času pomáhají rodiče, zda děti, které jsou ubytované na internátu, tráví volný čas na internátu a zda četba ve volném čase pomáhá dětem v rozvoji komunikačních schopností.

Dotazník je složen ze 12 otázek, z existujícího typu otázek jsem zvolila formu uzavřených.

11.2 Cíle šetření a hypotézy

Hypotéza č. 1: Předpokládám, že dětem mladšího školního věku s organizací volného času pomáhají rodiče.

Hypotéza č. 2: Předpokládám, že u dětí mladšího školního věku, ubytovaných na internátu, bude vyšší zájem o kroužky realizované školou.

Hypotéza č. 3: Předpokládám, že děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, mají lépe rozvinutou komunikační schopnost.

Otázky týkající se hypotézy č. 1

- **Předpokládám, že dětem mladšího školního věku s organizací volného času pomáhají rodiče.**

Otázka č. 1: Myslíte si, že rodiče dětem mladšího školního věku pomáhají vybrat kroužky, které potom děti navštěvují?

Otázka č. 2: Myslíte si, že rodiče dětem mladšího školního věku organizují čas, pokud nejsou ve škole anebo na internátu?

Otázka č. 3: Domníváte se, že děti mladšího školního věku potřebují pomoc rodičů při organizaci svého volného času?

Otázka č. 4: Měly by mít děti mladšího školního věku možnost alespoň částečně si organizovat svůj volný čas?

Otázka č. 5: Pracujete s dětmi mladšího školního věku, kterým rodiče s organizací volného času nepomáhají, nebo jim s organizací volného času pomáhají jen výjimečně?

Otázky týkající se hypotézy č. 2

- **Předpokládám, že u dětí mladšího školního věku, ubytovaných na internátu, bude vyšší zájem o kroužky realizované školou.**

Otázka č. 6: Hlásí se internátní děti mladšího školního věku do kroužků?

Otázka č. 7: Chodí internátní děti mladšího školního věku do kroužků mimo školu?

Otázka č. 8: Účastní se děti mladšího školního věku, které internát nenavštěvují, více kroužků realizovaných školou než ostatních kroužků?

Otázky týkající se hypotézy č. 3

- **Předpokládám, že děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, mají lépe rozvinutou komunikační schopnost.**

Otázka č. 9: Myslíte si, že četba dětí mladšího školního věku ve volném čase rozvíjí jejich komunikační schopnosti?

Otázka č. 10: Mají děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, větší všeobecný přehled?

Otázka č. 11: Myslíte si, že děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, mají bohatší slovní zásobu?

Otázka č. 12: Mají děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, lepší písemný projev?

12 ANALÝZA VÝZKUMU, VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

12.1 Vyhodnocení a interpretace jednotlivých položek dotazníku

- **Otázka č. 1: Pomáhají rodiče vybírat kroužky, které děti mladšího školního věku navštěvují ?**

V Holečkově škole na Praze 5:

10 pedagogů si myslí, že rodiče dětem mladšího školního věku s výběrem volnočasových aktivit pomáhají,

2 pedagogové se domnívají, že rodiče dětem nepomáhají.

Ve škole Štefánikově v Hradci Králové :

10 pedagogů si myslí, že rodiče dětem mladšího školního věku s výběrem volnočasových aktivit určitě pomáhají,

6 pedagogů se domnívá, že spíše dochází k pomoci ze strany rodičů s výběrem volnočasových aktivit.

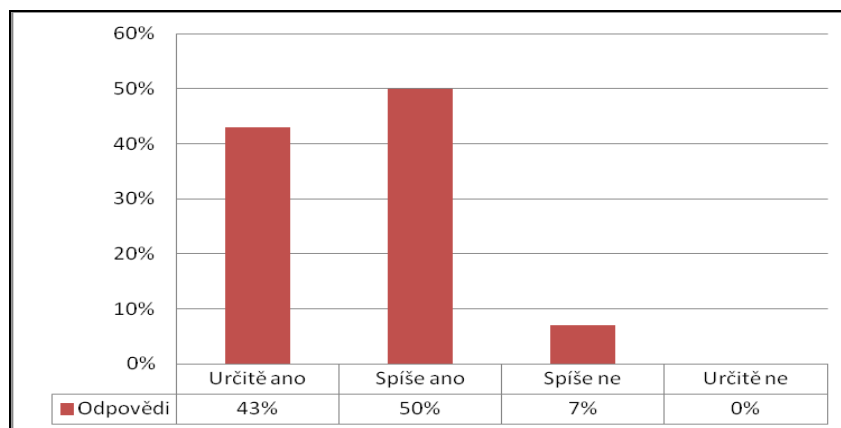
Z grafu vyplývá :

43% pedagogů se domnívá, že rodiče pomáhají dětem s výběrem kroužku,
50% spíše pomáhá vybírat dětem volnočasovou aktivitu,
7% rodičů spíše nepomáhá s výběrem.

Tabulka č. 1 – Výběr kroužků dětem mladšího školního věku rodiči

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	2	10	12
Spíše ano	8	6	14
Spíše ne	2	0	2
Určitě ne	0	0	0

Graf 1: Celkový počet odpovědí na obou školách

- **Otázka č. 2: Organizují rodiče žákům mladšího školního věku volný čas, když nejsou ve škole nebo na internátu?**

V Holečkově škole na Praze 5:

3 pedagogové si myslí, že rodiče žákům mladšího školního věku volný čas organizují, pokud nejsou ve škole nebo na internátu,

4 pedagogové si myslí, že spíše dochází k organizaci ze strany rodičů,

5 pedagogů se domnívá, že k organizaci volného času spíše nedochází.

Ve škole Štefánikově v Hradci Králové :

10 pedagogů si myslí, že rodiče žákům mladšího školního věku organizují volný čas, pokud nejsou ve škole nebo na internátu,

4 pedagogové si myslí, že rodiče dětem spíše pomáhají,

2 pedagogové se domnívají, že k organizaci volného času spíše nedochází.

Z grafu vyplývá :

46% pedagogů se domnívá, že rodiče dětem volný čas organizují

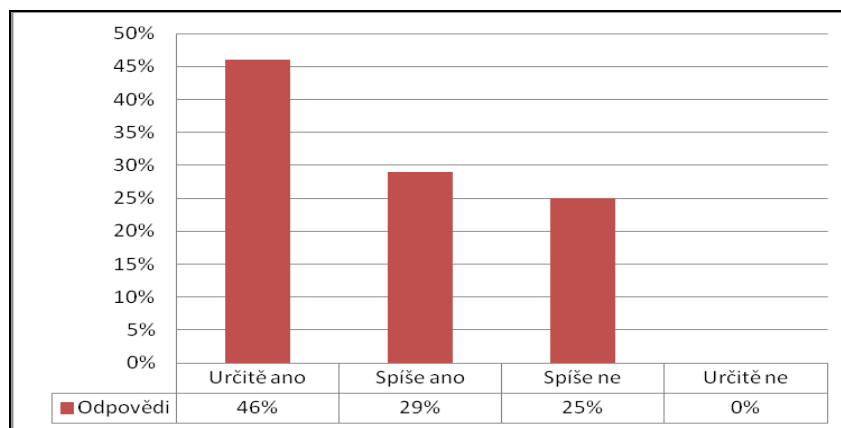
29% spíše organizuje volný čas dětí

25% spíše neorganizuje volný čas dětí mladšího školního věku

Tabulka č. 2: Organizace času dětí mladšího školního věku

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	3	10	13
Spíše ano	4	4	8
Spíše ne	5	2	7
Určitě ne	0	0	0

Graf č. 2: Celkový počet odpovědí na obou školách

- **Otázka č. 3: Potřebují děti mladšího školního věku pomoc s organizací volného času?**

V Holečkově škole na Praze 5:

10 pedagogů se domnívá, že děti mladšího školního věku potřebují pomoc s organizací volného času,

2 pedagogové se přiklání k variantě, že spíše potřebují pomoc s organizací jejich volného času.

Ve Štefánikově škole v Hradci Králové:

10 pedagogů si myslí, že děti potřebují pomoc s organizací volného času,

5 se jich domnívá, že spíše potřebují pomoc,

1 si myslí, že děti mladšího školního věku pomoc s organizací volného času spíše nepotřebují.

Z grafu vyplývá:

71% pedagogů se domnívá, že děti mladšího školního věku potřebují pomoc s organizací volného času,

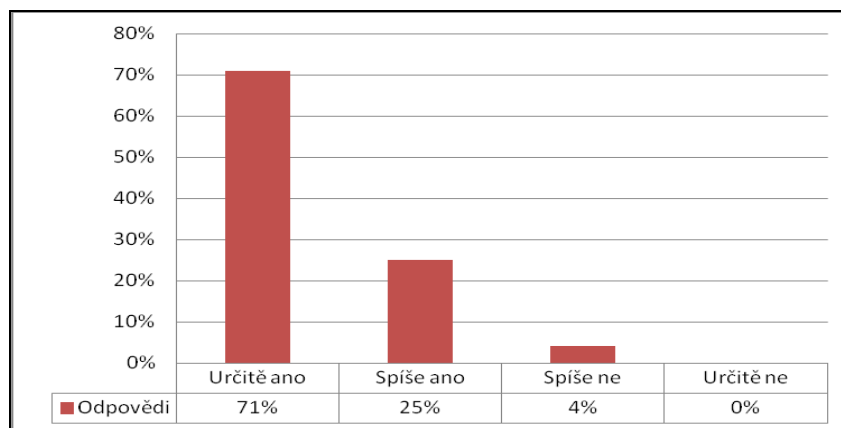
25% spíše potřebuje pomoc s organizací volného času,

4% spíše nepotřebují pomoc s organizací volného času.

Tabulka č. 3: Pomoc s organizací času

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	10	10	20
Spíše ano	2	5	7
Spíše ne	0	1	1
Určitě ne	0	0	0

Graf č. 3: Celkový počet odpovědí v obou školách

- **Otázka č. 4: Mají mladší žáci mít alespoň částečnou možnost organizovat si svůj volný čas?**

V Holečkově škole na Praze 5:

4 pedagogové si myslí, že by žáci mladšího školního věku měly mít možnost organizovat svůj volný čas,

7 pedagogů se domnívá, že by tento prostor spíše mít měly,

1 pedagog si myslí, že by možnost k organizaci volného času spíše mít neměly.

Ve Štefánikově škole v Hradci Králové:

12 pedagogů se domnívá, že by žáci mladšího školního věku měly mít možnost organizovat svůj volný čas,

4 pedagogové se domnívají, že by spíše měly mít možnost.

Z grafu vyplývá:

57% pedagogů se domnívá, že by možnost mít měly určitě,

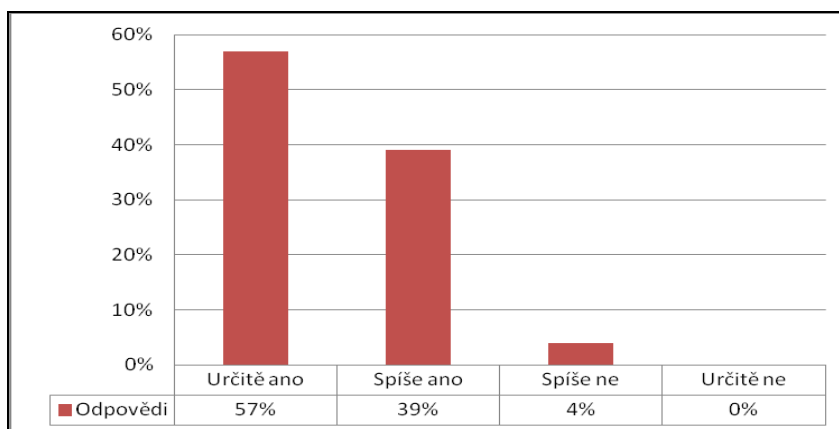
39% si myslí, že by tuto možnost mít spíše měly,

4% si myslí, že by spíše mít neměly.

Tabulka č. 4: Děti mladšího školního věku a organizace svého volného času

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	4	12	16
Spíše ano	7	4	11
Spíše ne	1	0	1
Určitě ne	0	0	0

Graf k tabulce č. 4: Celkový počet odpovědí v obou školách

- **Otázka č. 5: Pracujete s dětmi mladšího školního věku, kterým rodiče s organizací volného času nepomáhají, nebo jim s organizací volného času pomáhají jen výjimečně?**

V Holečkově škole na Praze 5:

5 pedagogů si domnívá, že rodiče některým dětem mladšího školního věku s organizací volného času nepomáhají,

7 se jich domnívá, že některým žákům spíše nepomáhají.

Ve Štefánikově škole v Hradci Králové:

12 pedagogů si myslí, že rodičům některým dětem s organizací volného času nepomáhají nebo pomáhají jen výjimečně,

4 se domnívají, že spíše dětem nepomáhají.

Z grafu vyplývá:

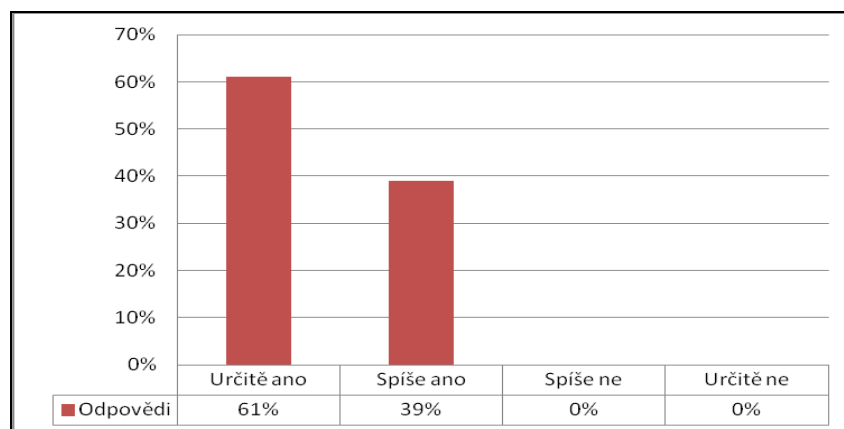
61% pedagogů si myslí, že s dětmi, kterým rodiče s organizací volného času nepomáhají, pracují,

39% s nimi spíše pracuje.

Tabulka č. 5 : Pomoc s trávením volného času

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	5	12	17
Spíše ano	7	4	11
Spíše ne	0	0	0
Určitě ne	0	0	0

Graf k tabulce č. 5: Celkový počet odpovědí v obou školách

- **Otázka č. 6: Hlásí se internátní děti mladšího školního věku do kroužků?**

V Holečkově škole na Praze 5:

6 pedagogů si myslí, že se internátní děti mladšího školního věku hlásí do kroužků,

4 se domnívají, že se spíše nehlásí,

2 pedagogové se domnívají, že se děti určitě nehlásí.

Ve Štefánikově škole v Hradci Králové:

13 pedagogů se domnívá, že se děti mladšího školního věku do kroužků hlásí,

1 se domnívá, že se spíše nehlásí,

2 si myslí, že se nehlásí určitě.

Z grafu vyplývá:

47% pedagogů se domnívá, že se určitě děti hlásí,

21% si myslí, že se spíše hlásí,

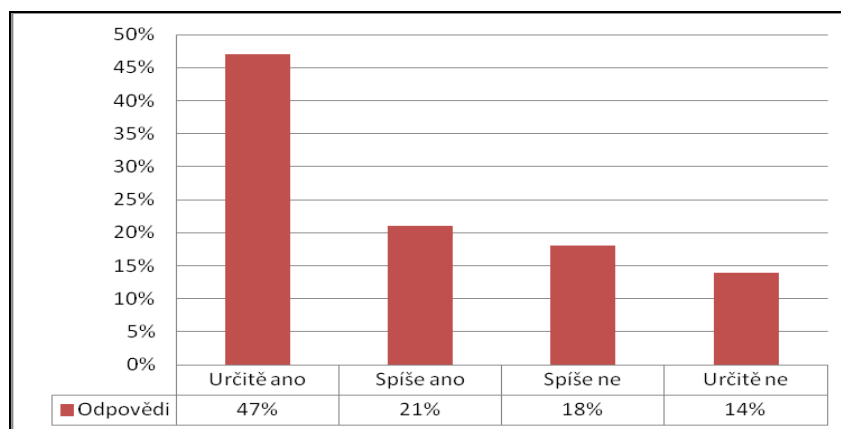
18% si myslí, že se spíše nehlásí,

14% si myslí, že se nehlásí určitě.

Tabulka č. 6: Hlásí se internátní děti mladšího školního věku do kroužků

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	3	10	13
Spíše ano	3	3	6
Spíše ne	4	1	5
Určitě ne	2	2	4

Graf č. 6: Celkový počet odpovědí v obou školách

- **Otázka č. 7: Chodí internátní děti mladšího školního věku do kroužků mimo školu?**

V Holečkově škole na Praze 5:

8 pedagogů se domnívá, že internátní děti mladšího školního věku kroužky mimo školní prostředí spíše nenavštěvují,

4 pedagogové si myslí, že kroužky nenavštěvují určitě.

Ve Štefánikově škole v Hradci Králové:

1 pedagog se domnívá, že žáci kroužky mimo prostředí školy spíše nenavštěvují,

15 pedagogů se domnívá, že je nenavštěvují určitě.

Z grafu vyplývá:

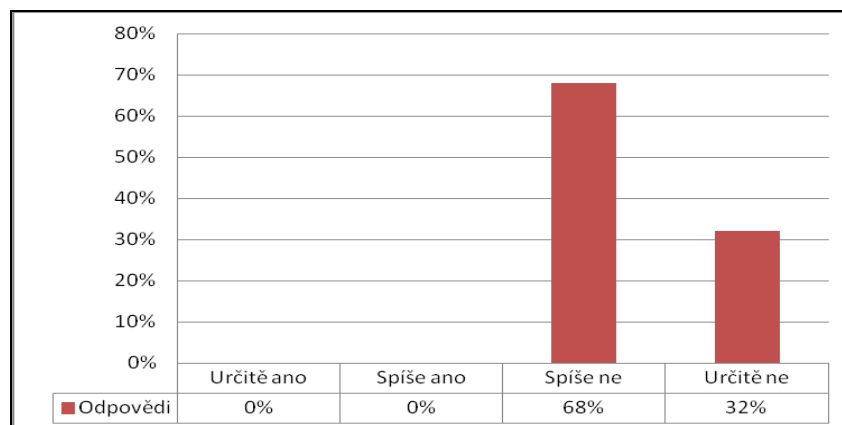
32% pedagogů se domnívá, že se děti do kroužků mimo školu spíše nehlásí,

68% pedagogů se domnívá, že se děti nehlásí určitě.

Tabulka č. 7: Navštěvují ubytované děti mladšího školního věku kroužky mimo školu

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	0	0	0
Spíše ano	0	0	0
Spíše ne	8	1	9
Určitě ne	4	15	19

Graf č. 7: Celkový počet odpovědí v obou školách

- **Otázka č. 8: Účastní se děti mladšího školního věku, které internát nenavštěvují, více kroužků realizovaných školou než ostatních kroužků?**

V Holečkově škole na Praze 5:

6 pedagogů se domnívá, že se děti mladšího školního věku, které nejsou ubytované na internátu, spíše účastní kroužků realizovaných školou než ostatních kroužků,

5 pedagogů se domnívá, že tomu tak spíše není,

1 pedagog si myslí, že tomu tak není určitě.

Ve Štefánikově škole v Hradci Králové:

3 pedagogové se domnívají, že spíše děti dochází do kroužků realizovaných školou,

10 se domnívá, že spíše nedochází,

3 si myslí, že nedochází určitě.

Z grafu vyplývá:

29% pedagogů si myslí, že se děti spíše účastní kroužků,

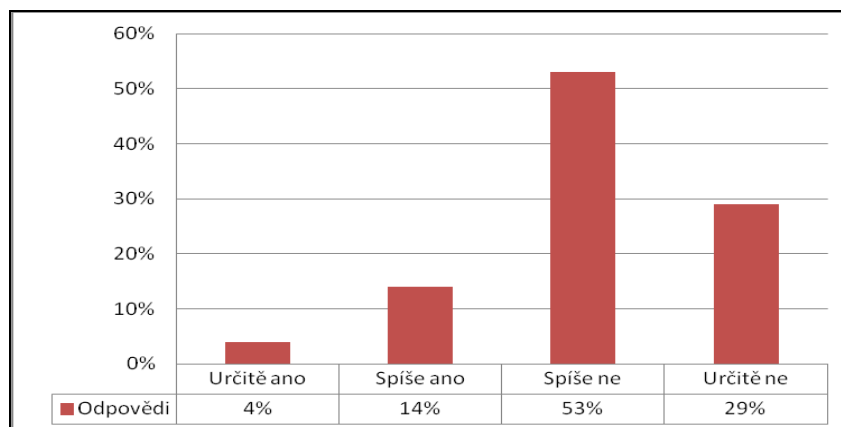
53% si myslí, že se spíše neúčastní,

14% si myslí, že se neúčastní určitě.

Tabulka č. 8 – Účastní se více kroužků realizovaných školou

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	0	1	1
Spíše ano	6	2	8
Spíše ne	5	10	15
Určitě ne	1	3	4

Graf č. 8: Celkový počet odpovědí v obou školách

- **Otázka č. 9: Myslíte si, že četba dětí mladšího školního věku ve volném čase rozvíjí jejich komunikační schopnosti?**

V Holečkově škole na Praze 5:

11 pedagogů se domnívá, že četba dětem rozvíjí jejich komunikační schopnosti, 1 pedagog se domnívá, že četbou spíše dochází k rozvoji komunikačních schopností.

Ve Štefánikově škole v Hradci Králové:

9 pedagogů si myslí, že se četbou určitě rozvíjí komunikační schopnosti dětí mladšího školního věku,

7 pedagogů se domnívá, že spíše dochází k rozvoji komunikačních schopností.

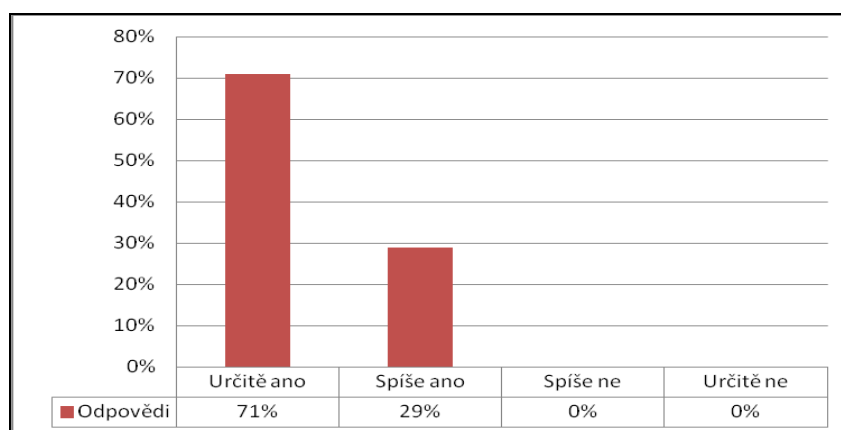
Z grafu vyplývá:

71% pedagogů si myslí, že určitě dochází k rozvoji komunikačních schopností, 29% si myslí, že spíše dochází k rozvoji.

Tabulka č. 9 – Rozvoj komunikačních schopností četbou

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	11	9	20
Spíše ano	1	7	8
Spíše ne	0	0	0
Určitě ne	0	0	0

Graf č. 9: Celkový počet odpovědí v obou školách

- **Otázka č. 10: Mají děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou větší všeobecný přehled?**

V Holečkově škole na Praze 5:

10 pedagogů se domnívá, že děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, mají větší všeobecný přehled.

1 pedagog se domnívá, že přehled spíše mají.

Ve Štefánikově škole v Hradci Králové:

10 pedagogů si myslí, že četba dětem rozšiřuje všeobecný přehled,

6 se domnívá, že spíše dochází k rozšiřování všeobecného přehledu.

Z grafu vyplývá:

71% pedagogů si myslí, že děti mají větší všeobecný přehled,

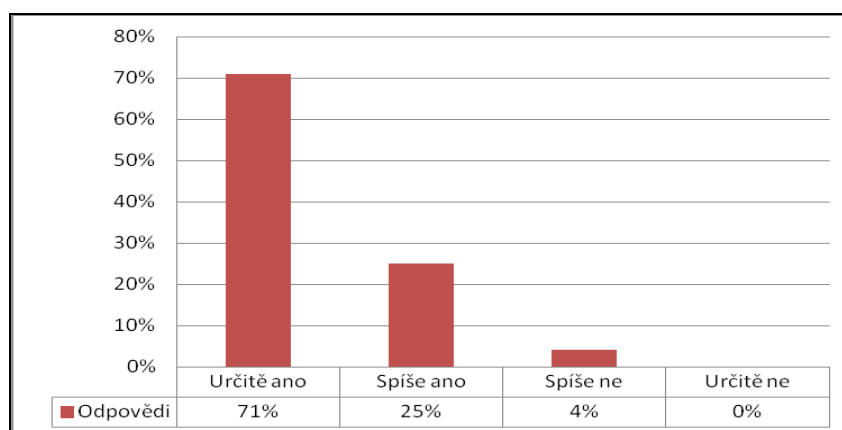
25% si myslí, že spíše mají,

4% se domnívají, že spíše nemají.

Tabulka č. 10 – Vliv četby na všeobecný přehled

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	10	10	20
Spíše ano	1	6	7
Spíše ne	1	0	1
Určitě ne	0	0	0

Graf č. 10: Celkový počet odpovědí v obou školách

- **Otázka č. 11: Myslíte si, že děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, mají bohatší slovní zásobu?**

V Holečkově škole na Praze 5:

11 pedagogů se domnívá, že děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, mají větší slovní zásobu,

1 pedagog se domnívá, že spíše nemají.

Ve Štefánikově škole v Hradci Králové:

10 pedagogů si myslí, že děti určitě mají větší slovní zásoby vlivem četby,

6 se domnívá, že spíše mají.

Z grafu vyplývá:

75% pedagogů si myslí, že děti mají větší slovní zásobu vlivem četby,

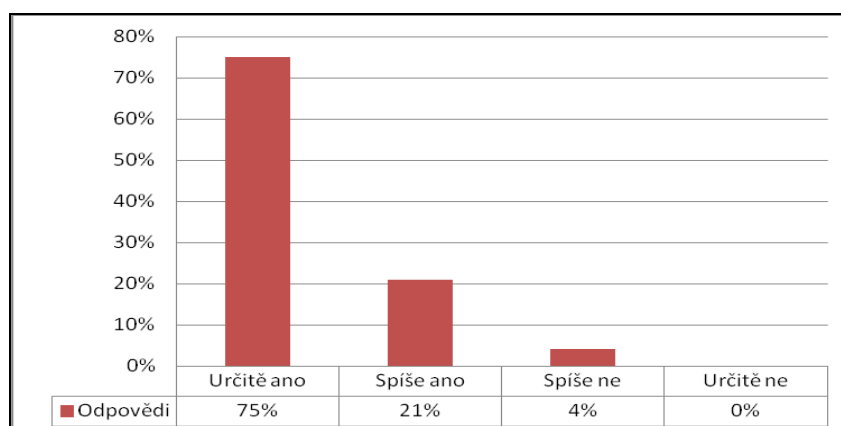
21% pedagogů si myslí, že děti mladšího školního věku spíše mají lepší slovní zásobu vlivem četby,

4% spíše nemají.

Tabulka č. 11 – Četba rozvíjí slovní zásobu

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	11	10	21
Spíše ano	0	6	6
Spíše ne	1	0	1
Určitě ne	0	0	0

Graf č. 11: Celkový počet odpovědí v obou školách

- **Otázka č. 12: Mají děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, lepší písemný projev?**

V Holečkově škole na Praze 5:

8 pedagogů se domnívá, že děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, mají lepší písemný projev,

2 pedagogové se domnívají, že spíše mají,

2 se domnívají, že spíše nemají.

Ve Štefánikově škole v Hradci Králové:

12 pedagogů se domnívá, že určitě mají lepší písemný projev vlivem četby,

3 pedagogové si myslí, že spíše mají,

1 pedagog si myslí, že spíše nemají.

Z grafu vyplývá:

71% pedagogů si myslí, že děti určitě mají lepší písemný projev vlivem četby,

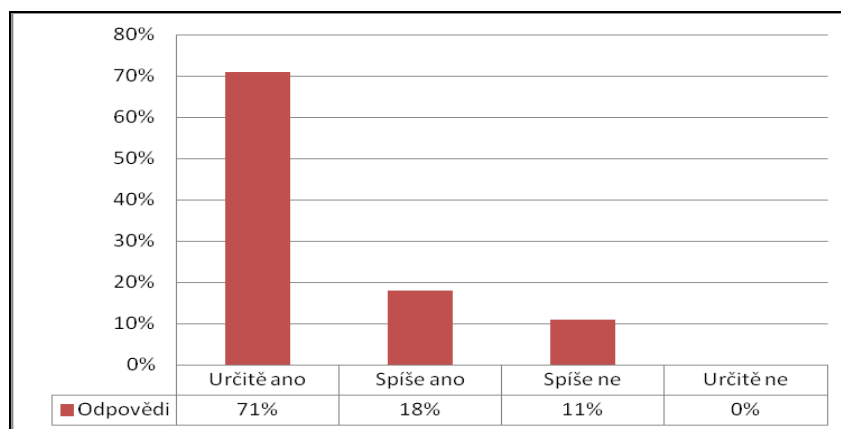
18% si myslí, že spíše mají,

11% se domnívá, že spíše nemají.

Tabulka č. 12 – Lepší písemný projev

Počet respondentů			
	Holečkova škola	Štefánikova škola	Celkem
Určitě ano	8	12	20
Spíše ano	2	3	5
Spíše ne	2	1	3
Určitě ne	0	0	0

Graf č. 12: Celkový počet odpovědí v obou školách

12.2 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1: Předpokládám, že dětem mladšího školního věku s organizací volného času pomáhají rodiče.

Otázkami k první hypotéze jsem zjišťovala, zda rodiče pomáhají dětem s organizací volného času.

Z odpovědí v dotaznících vyplývá, že rodiče se podílí na výběru kroužků svých dětí. Pravděpodobně dětem pomáhají s volbou, řeší s nimi, jak by chtěly trávit volný čas. Důležité je, aby děti mladšího školního věku nenavštěvovaly kroužek, který pro ně nebude nikterak zajímavý a nebude naplňovat jejich volný čas.

Druhou otázkou jsem se snažila zjistit, zda rodiče dětem mladšího školního věku dle pedagogů organizují volný čas. Ze zjištění vyplývá, že není problém s organizací trávení volného času dětí mladšího školního věku, pokud po škole netráví čas na internátu nebo o víkendu s rodiči. Avšak u dětí, kterým rodiče s organizací času nepomáhají, je dobré podat pomocnou ruku. Nabídnout jim variantu například ve formě kroužků, nebo doporučit dětem zajímavou knihu nebo hru.

Třetí otázka z dotazníkového šetření byla zaměřena, zdali děti mladšího školního věku potřebují pomoc s organizací volného času. Ze šetření vyplývá, že je třeba žákům mladšího školního věku pomáhat s organizací volného času. Ať už je to v kroužcích, které škola nabízí, nebo v kroužcích mimo školní prostředí. Pro děti je důležité, aby volný čas, který tráví ve svém volnu v mladším školním období, měly z velké části organizovaný. Kroužek je pro ně zpestřením, odpočinkem a zábavou. Mohou tak sdílet společné zážitky s vrstevníky a navazovat kontakty.

Čtvrtá otázka byla zaměřena na to, zda žáci mladšího školního věku mají mít alespoň částečný prostor k organizaci svého volného času. Ze šetření vyplynulo, že je třeba, aby děti měly prostor ke své vlastní organizaci volného času. Volný čas, který mají, mohou využít pro tvořivé hraní či jinou odpočinkovou aktivitu. Není vhodné, aby děti měly volný čas jen řízený. Pokud čas nebude řízený jen rodiči či pedagogy, ale bude určitý čas přenechán jen dítěti, dojde tak k osamostatnění dítěte.

Pátou otázkou jsem zjišťovala, zdali pedagogové pracují i s dětmi mladšího školního věku, kterým rodiče s organizací volného času nepomáhají nebo pomáhají jen výjimečně. Pedagogové se shodují, že s takovými dětmi pracují. Bohužel rodiče se dětem nevěnují dostatečně, ať už z důvodů pracovních nebo jiných. Řešením může být, že dítěti nabídneme dle jeho možností a schopností takový kroužek, který by pro něj mohl být zajímavý. Je vhodné seznámit s nabídkou rodiče, když si pro dítě mladšího školního věku přijdou do školy nebo na rodičovské schůzce.

Těmito otázkami jsem se snažila zjistit, zda podle pedagogů rodiče dětem mladšího školního pomáhají s výběrem kroužků. Zda s nimi doma probírají, co by je zajímalo, kam by chtěly docházet a podporují je. V otázce č. 5 se mi hypotéza nepotvrdila. Rodiče dle pedagogů ne vždy pomáhají dětem mladšího školního věku s výběrem volnočasových aktivit.

K potvrzení hypotézy došlo otázkami č. 1 – 4.

Hypotéza se nepotvrdila v otázce č. 5.

Hypotéza č. 2: Předpokládám, že u dětí mladšího školního věku, ubytovaných na internátu, bude vyšší zájem o kroužky realizované školou.

Položením šesté otázky jsem se snažila zjistit, zda se podle pedagogů žáci hlásí do kroužků, které škola nabízí. Ve Štefánikově škole, tedy ve škole pro sluchově postižené v Hradci Králové je o kroužky, které poskytuje škola větší zájem, než o kroužky, které poskytuje škola v Praze. Pozitivním zjištěním je, že děti o kroužky, které škola nabízí, jeví zájem. Může tak docházet k upevňování vazeb v dětském kolektivu. Děti se pak neznají jen ze třídy a ze školních chodeb, ale tráví společně i volný čas a lépe se poznávají. Dochází tak k utužování lepších vazeb i mezi pedagogy, vychovateli a žáky. Pedagog ví, co od dítěte může požadovat, v čem vyniká nebo naopak, co je pro něj slabší stránkou.

Otázkou sedmou jsem zjišťovala, zdali děti mladšího školního věku, které jsou ubytované na internátu, jeví zájem o kroužky v mimo školním prostředí. Dotazníkovým šetřením jsem zjistila, že žáci o tyto kroužky zájem nemají. Mladší žáci by s velkou pravděpodobností museli docházet do kroužku s dospělým doprovodem, což je pro školu a internát neřešitelné a bylo by velmi zatěžující.

Osmou otázkou jsem získala odpověď na to, zdali se účastní děti mladšího školního věku, které internát nenavštěvují, více kroužků realizovaných školou než ostatních kroužků. Je zajímavé, že děti, které dochází do školy pro sluchově postižené, spíše nedochází do kroužků, které jim škola nabízí. Znají své spolužáky, znají i pedagogy a vychovatele, kteří s nimi volný čas v kroužku tráví. Docházelo by k lepšímu utužování kolektivních vztahů, k lepšímu poznávání se a navazování přátelství. Dnešní doba bohužel nenabádá děti, aby trávily volný čas aktivně. Děti a to i mladšího školního věku tráví čas více u počítačů, s telefony v ruce nebo u televize, kde sledují filmy a seriály.

Otázkami č. 6 – 8 bylo potvrzeno, že děti mladšího školního věku ubytované na internátu, mají zájem o kroužky realizované školou. Kroužky, které jsou pořádány mimo území školy, děti mladšího školního věku nenavštěvují. A děti mladšího školního věku, které nejsou ubytované na internátu, spíše nejeví o kroužky realizované školou zájem.

Hypotéza č. 2 se mi potvrdila.

Hypotéza č. 3: Předpokládám, že děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, mají lépe rozvinutou komunikační schopnost.

Otázkou devátou jsem zjišťovala, zdali si pedagogové myslí, že četba dětem rozvíjí jejich komunikační schopnosti. Velké procento pedagogů se shoduje v tom, že četba má velký vliv na rozvoj komunikační schopnosti. Děti mladšího školního věku by měly občas trávit volný čas s knihou. Pro děti z první a druhé třídy bude kniha věnovaná jejich oblíbené pohádce, žáci ve třetí, čtvrté a páté třídě se budou spíše věnovat knihám o přírodě, nadpřirozených bytostech a dívky prvním románům.

Otázkou desátou jsem chtěla zjistit, zda žáci mladšího školního věku čtením knih mají větší všeobecný přehled. I v této otázce dochází u většiny pedagogů ke shodě, že žáci čtením literatury rozšiřují svůj všeobecný přehled.

Otázkou jedenáctou jsem zjišťovala, zda děti, které ve volném čase čtou, mají větší slovní zásobu. I v této otázce se většina pedagogů shodla, že žáci, kteří mají zájem o knihy a alespoň občas si čtou, dochází tak k rozvoji jejich slovní zásoby. Čtením si žáci rozšiřují jak aktivní, tak i pasivní slovní zásobu.

Otázkou poslední, tedy dvanáctou, jsem se pokusila zjistit, zda četba u dětí mladšího školního věku zlepšuje jejich písemný projev. Žáci, kteří čtou, mají i lepší písemný projev.

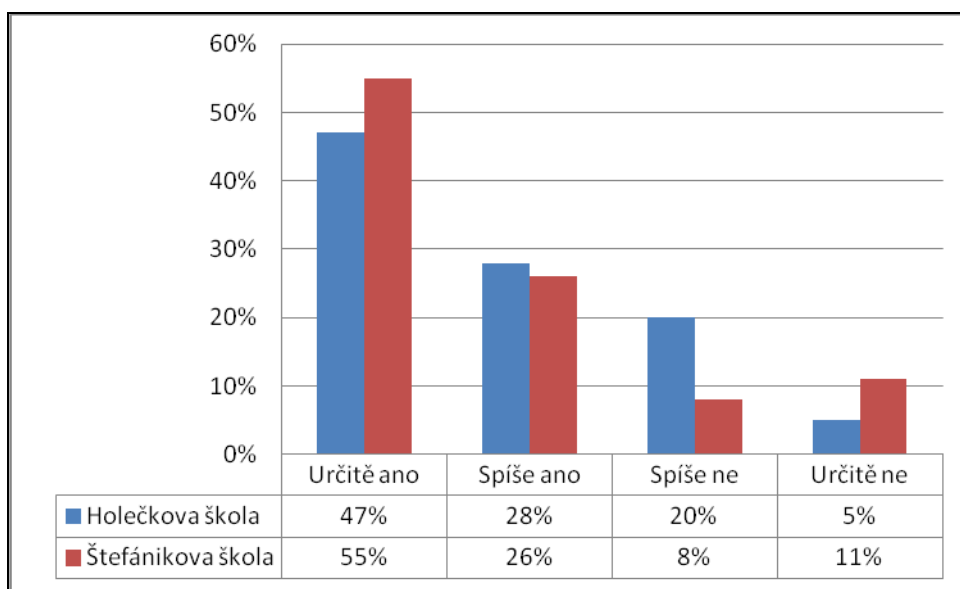
Otázkami č. 9 – 12 jsem zjišťovala, zda je poznat, když děti mladšího školního věku ve volném čase čtou. Odpověďmi v dotazníku jsem od pedagogů získala spíše kladné odpovědi, že u dětí dochází vlivem četby k rozvoji všeobecných znalostí, rozvoji komunikačních schopností a písemného projevu.

Hypotéza č. 3 se mi potvrdila.

12.3 Porovnání odpovědí v dotaznících

V posledním grafu jsem porovnala, jak odpovídalo všech 28 respondentů na obou školách, kde jsem dotazníky rozdala. Odpovědi nebyly vyvážené, ale k výrazným rozdílům v odpovědích ze stran pedagogů nedošlo.

Graf č. 13: Porovnání odpovědí z obou škol v dotaznících v %

S ohledem na počet respondentů je třeba brát výsledky pouze jako informativní, není možné je zobecnit na všechny sluchově postižené děti mladšího školního věku. Výzkumnou část jsem chtěla rozšířit o více rozdaných a vyplněných dotazníků ve školách pro sluchově postižené, avšak na dotazovaných školách mi bohužel nebylo vyhověno. I přesto si myslím, že na základě výzkumu byly zjištěny dostatečné informace.

13 ZÁVĚR

To, jakým způsobem tráví děti mladšího školního věku volný čas, velkou měrou ovlivňuje jejich životní styl a hraje velkou roli v jejich budoucím vývoji. Na děti působí v procesu výchovy mnoho faktorů. Mezi nejdůležitější řadíme rodinu, která nemá vždy dostatek času, energie a nápadů, jak zaujmout své děti ve volném čase. Spousta dětí žije v konfliktních rodinách, cítí se být osamocené, jelikož rodiče tráví hodně času prací. Dnešní děti vyrůstají za úplně jiných podmínek. V nynější době není nic zvláštního na tom, že rodiče nemají na děti čas, mají mnoho jiných zájmů, které často zakrývají péči o blahobyt rodiny a péči o dítě nechávají na někom jiném. Děti většinou nestrádají materiálně, ale některé spíše citově, kdy jim chybí komunikace v rodině.

Je důležité, abychom si uvědomili, že výchova je nejdůležitější oblastí, kdy bychom se měli dětem a mládeži věnovat. Proto rodina, učitelé, vychovatelé a celá společnost by měla vést mladou generaci k vhodnému využívání volného času, vytvářet jim podmínky a prostory, kde by mohly děti trávit volný čas.

Hra je hlavní činností dítěte, rozvíjí všechny jeho schopnosti. Hrou nebo činností v kroužku získává dítě nové zkušenosti, učí se. Je potřebné, aby děti mladšího školního věku byly zařazovány do volnočasových činností. Zdokonalují tak své dovednosti, navazují kontakty s vrstevníky, učí se sociálním vztahům, učí se přijímat jako individuální bytost a přizpůsobit se komunikačním schopnostem. Základní škola je tak ideálním místem pro motivaci a aktivaci dětí.

Zájem jedinců je bohužel spíše směřován k počítačovým hrám, videohram, čímž dochází k úpadku účasti na ostatních zájmových aktivitách rozvíjejících kreativitu žáků.

Volný čas je pro mnohé děti časem nudy, což je pro nás všechny alarmujícím signálem. Vztah k dítěti je něčím, co má svá úskalí, vývoj, své šance i problémy, které je třeba řešit. Je to významný aspekt objevování člověka člověkem, a to s dalekosáhlými důsledky.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

DOHNAL, Tomáš. *Tři dimenze pojmu rekreologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 166 s. ISBN 978-802-4424-378.

DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 237 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-236

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 978-80-7315-185-0.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-717-8927-5.

HOUŠKA, Tomáš. *Škola je hra*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Tomáš Houška, 1993, 259 s. ISBN 80-900-7049-3.

KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008, 61 s. ISBN 978-80-87153-94-9.

KUBIČKA, Luděk. *Psychologie školního dítěte a jeho výchova v rodině*. 2., přepracované vyd. Praha: Státní zdravotnické nakl., 1963, 206 p.

MAŇÁK, Josef, Libor HŘEBÍČEK, Jaroslav TELEC a Vladimír SPOUSTA. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: (úvod do studia pedagogiky volného času)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, c1994, 183 s. ISBN 80-210-1007-X

NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Univerzita Karlova v Praze: Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-717-8711-6.

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, 234 s. ISBN 80-859-3165-6.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-717-8772-8.

ŠRÁMKOVÁ, Markéta. *Volnočasové aktivity sluchově postižených dětí mladšího školního věku*. Univerzita Karlova, 2006. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. K. Hádková, PhD.

TEYSCHL, Otakar a Zdeněk BRUNECKÝ. *Duševní vývoj a výchova dítěte*. 3., zčásti přeprac. vyd. Praha: Orbis, 1973, 263 p.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. *Základy pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Paido, 1995, 176 s. ISBN 80-901-7379-9.

VESELÁ, Jana. *Základy sociologie volného času*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 1999, 80 s. ISBN 80-719-4187-5.

VESELÁ, Jana. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. 210 s. ISBN 80-7194-864-0.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

OPASCHOWSKI, Horst W. *Pädagogik der freien Lebenszeit*. Opladen : Leske+Budrich 1996.

BRINDZA, Ján. *Deti a ich voľný čas*. Smena: SÚV SZM, v Bratislave, 1984. ISBN 74-040-84.

Seznam použitých internetových zdrojů

BARTOŠOVÁ, Alena. Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2013/2014. *Výroční zpráva o činnosti školy* [online]. 2014, č. 1 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: http://www.skolaholeckova.cz/ftp/dokumenty/vyrocní_zprava_2014.pdf

Česká unie neslyšících. In: *Česká unie neslyšících* [online]. 2009 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://www.cun.cz/index.php?text=146-ceska-unie-neslyšících-zacína-nabízet-prepis-mluvenecí-on-line>

Dotazník je ... *Dotazník online* [online]. 2007, č. 1 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: www.dotaznik-online.cz

FORSTOVÁ, Pavla. *Volnočasové aktivity u osob se zrakovým postižením* [online]. Brno, 2010 [cit. 2015-02-02]. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati. Vedoucí práce Olga Doňková
Dostupné z:
https://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/14203/forstov%C3%A1_2010_dp.pdf?sequence

Historie. *I. Pražský klub neslyšících, o. s. Praha* [online]. 2013, č. 1 [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: <http://www.ipsknpraha.estranky.cz/>

Historie. *Sportovní klub neslyšících Brno* [online]. 2003-2014, č. 1 [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: http://www.sknbno.net/historie_1.html

Historie spolku. *Spolek neslyšících Plzeň* [online]. 2011, č. 1 [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: <http://www.snplzen.cz/historie-spolku/>

Historie školy. *Historie školy* [online]. 2009, č. 1 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://www.skolaholeckova.cz/>

Komunikace. In: *Znaková řeč pro jednu ruku* [online]. 2011 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.lorm.cz/download/HMN2/obsahCD/neveslo/komunikace.html>

Komunikace. In: *Znaková řeč pro obě ruce* [online]. 2011 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.lorm.cz/download/HMN2/obsahCD/neveslo/komunikace.html>

LIPSKÝ, Matěj. Muzikoterapie. In: *Muzikoterapie* [online]. 2007-2011 [cit. 2015-01-29].
Dostupné z: <http://www.muzikoterapie.cz/clanky/lipsky-m-2002-zvuk-a-hudba-jako-prostredkem-muzikoterapeutickeho-pusobeni-na-lidsky-organismus>

SPILKOVÁ, Markéta. Český svaz neslyšících sportovců. In: *Deaflympiáda* [online]. 2013 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://www.csns-sport.cz/index.php?start=15>

TOUŠOVÁ, Simona. *Volný čas mládeže* [online]. Fakulta sociálních věd, 2009 [cit. 2015-01-18],
Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Arnošt Veselý, PhD
Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/dtdownload/8800034143/?lang=cs>.

Výroční zpráva. *Výroční zpráva* [online]. 2014, č. 1 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.neslhc.com/dokumenty.php>

SEZNAM ZKRATEK

AFK – Fotbalový klub

Č – číslo

ČUN – Česká unie neslyšících

DV D- Digital video disc

JAMU – Janáčkova Akademie Múzických Umění

S - strana

SK – Sportovní klub

SPC – Speciální pedagogické centrum

YMCA – Young Men´s Christian Association (Křesťanské sdružení mladých lidí)

ZUŠ – Základní umělecká škola

SEZNAM PŘÍLOH

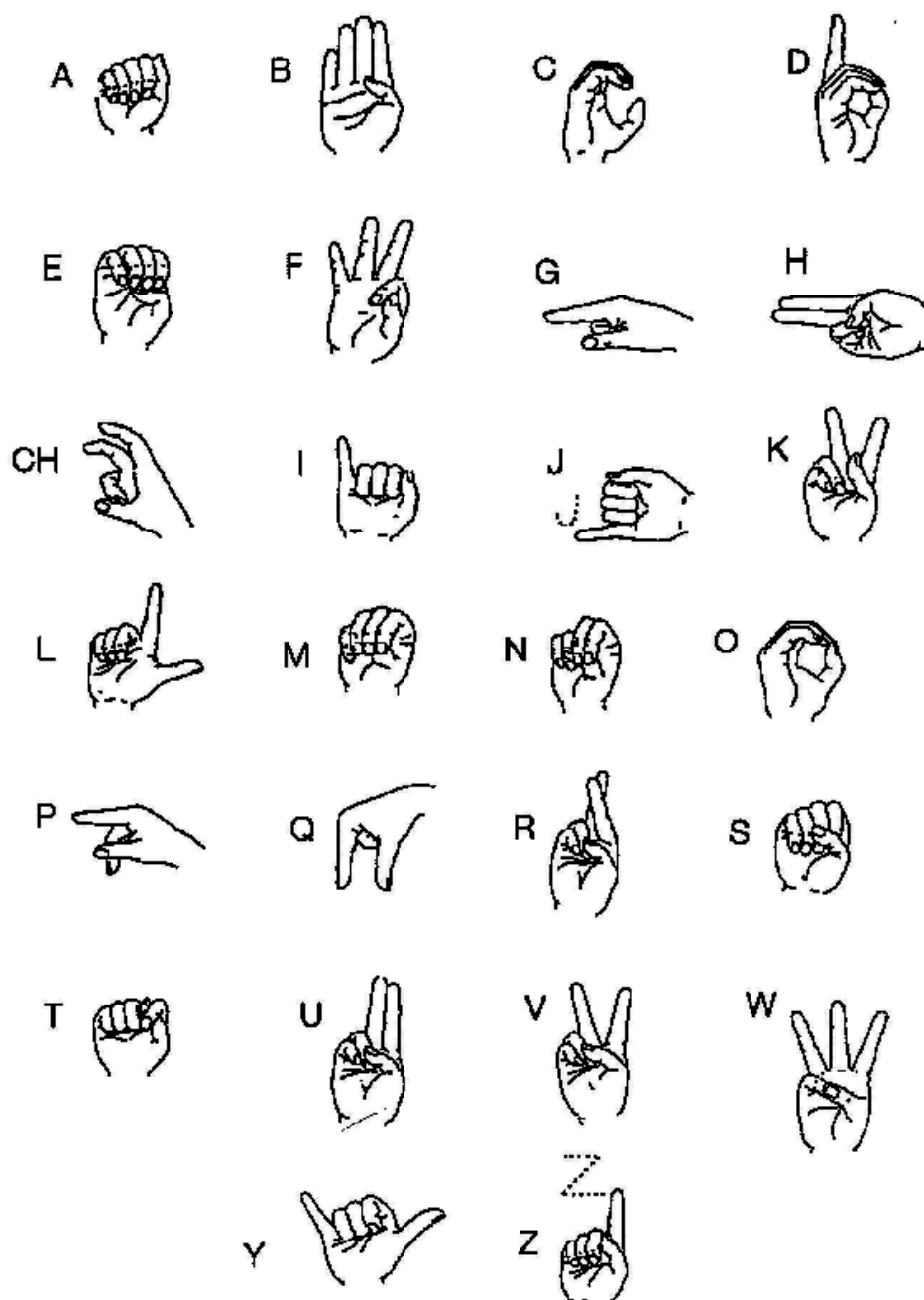
PŘÍLOHA A – DOTAZNÍK.....	I
PŘÍLOHA B – ZNAKOVÁ ŘEČ PRO JEDNU RUKU.....	II
PŘÍLOHA C – ZNAKOVÁ ŘEČ PRO DVĚ RUCI.....	III

Příloha A – Dotazník

- 1) Myslíte si, že rodiče dětem mladšího školního věku pomáhají vybrat kroužky, které potom děti navštěvují?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 2) Myslíte si, že rodiče dětem mladšího školního věku organizují čas, pokud nejsou ve škole anebo na internátu?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 3) Domníváte se, že děti mladšího školního věku potřebují pomoc rodičů při organizaci svého volného času?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 4) Měly by mít děti mladšího školního věku možnost alespoň částečně si organizovat svůj volný čas?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 5) Pracujete s dětmi mladšího školního věku, kterým rodiče s organizací volného času nepomáhají, nebo jim s organizací volného času pomáhají jen výjimečně?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 6) Hlásí se internátní děti mladšího školního věku do kroužků?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 7) Chodí internátní děti mladšího školního věku do kroužků mimo školu?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 8) Účastní se děti mladšího školního věku, které internát nenavštěvují, více kroužků realizovaných školou než ostatních kroužků?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 9) Myslíte si, že četba dětí mladšího školního věku ve volném čase rozvíjí jejich komunikační schopnosti?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 10) Mají děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, větší všeobecný přehled?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 11) Myslíte si, že děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, mají bohatší slovní zásobu?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne
- 12) Mají děti mladšího školního věku, které ve volném čase čtou, lepší písemný projev?
Určitě ano   Spíše ano   Spíše ne   Určitě ne

Příloha B – Znaková řeč pro jednu ruku

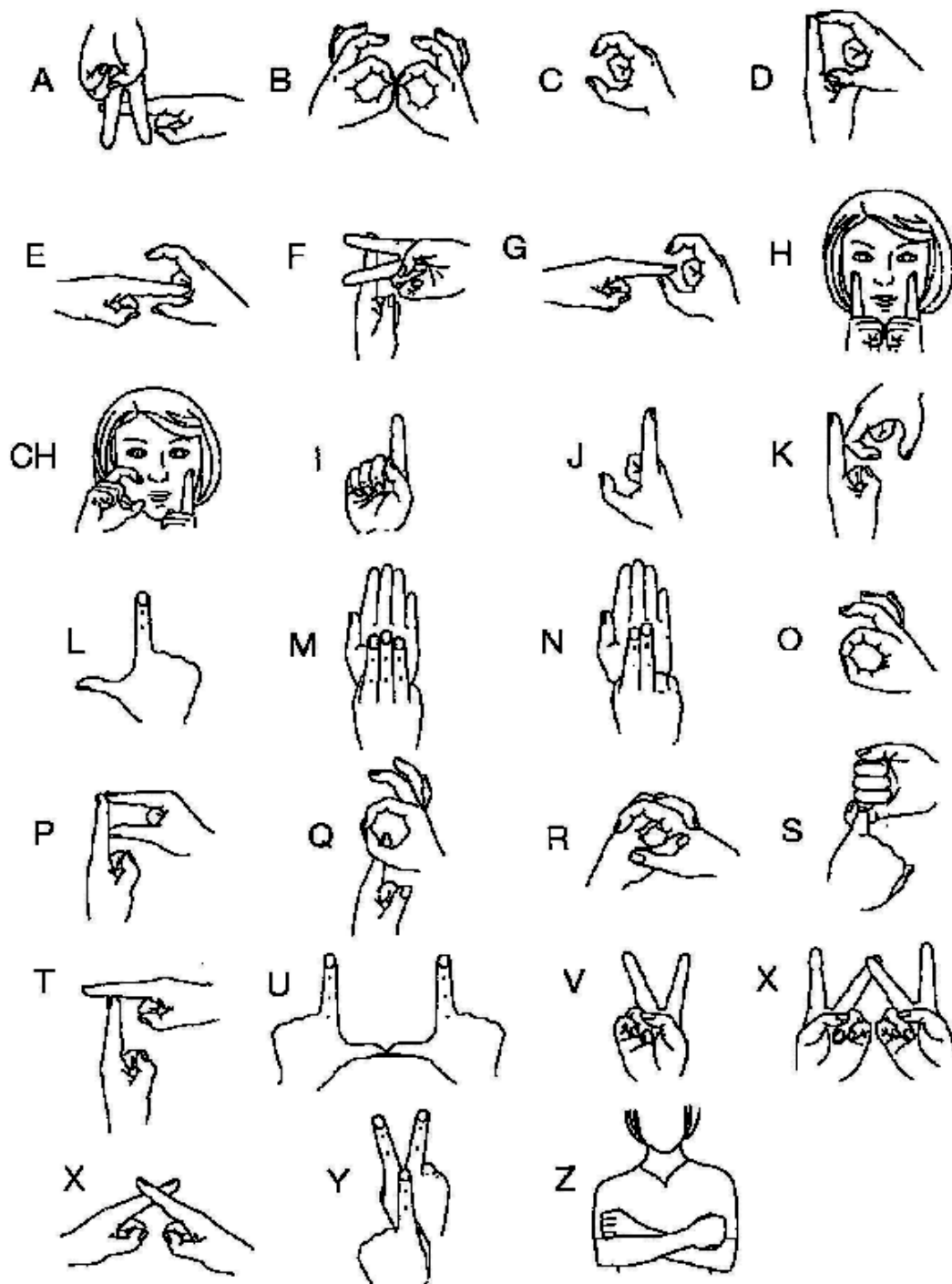
Prstová abeceda pro jednu ruku

Zdroj: Znaková řeč pro jednu ruku, online, cit. 2015-02-15

Příloha C – Znaková řeč pro dvě ruce

Prstová abeceda pro dvě ruce

Zdroj: Znaková řeč pro obě ruce, online, cit. 2015-02-15

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petra Svobodová

Obor: Speciální pedagogika (Mgr. SPPGO)

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Volnočasové aktivity sluchově postižených dětí mladšího školního věku

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 62

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 18

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 14

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Václav Chmelíř